

ЛЕЗГИ

Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава

N 6 (11015) хемис 10 – февраль, 2022 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Коронавирусдикай хуьн патал

Хийр ЭМИРОВ

Алай йисан 8-февралдиз РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин руководител Алексей Гасанован регъбер-вилек кваз коронавирустин тугъвалдихъ галаз женг ч'угун патал Дагъустанда кардик квай оперативный штабдин заседанидал регионда авай санитариядинни эпидемиологиядин гъаларикай ва гъак' агъалийриз рапар ягъунин карда медицинадин рекъяй еридин куьмек гуникай веревирдер авуна.

Алексей Гасанован гафаралди, вири уьлкведа хъиз, республикадани коронавирустиз талукъ гъалар муракабур, амма гуьзчивал ийиз жедайбур я.

Къейд авурвал, алаатай гъафтеда 5 агъзур кас начагъ хъана. Ида, Гасанова тескиъарайвал, поликлиникайрал гуж акъулдна. И йикъара азарханайра къаткурнавайбурун къадарни гъаф я. Гъа са вахтунда коронавирустиз акси рапар ягъунин гъерекат яваш хъана. Санлай къачурла, алай вахтунда республикада вакцинация авуна кланзавай дагъустанвийрин 60 процентдиз рапар янава. Ихътин гъалара региондин здравоохраненидин къурулушрин вилик акъвазнавай къилин везифа начагъбур къабуддай чарпаяр бес къадарда жедайвал ва гъа са вахтунда куьмек гунал студентар - медикарни желб авун я. Гасанова медицинадин идараяр бес къадарда улакълалдини таъминарун патал хъай лагъана.

Алаатай сеферда оперативный штабди вилик эцигай везифаяр къилиз акъудзавай гъалдикай РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместителдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Мурад Къазиева малумат гана.

Гъа вахтунда заседанидал агъалияр вакицинация авунин гъакъиндай таблицагъдин квалар артухаруникай ихтилат фенай. Къе Дагъустанда суткада 15 агъзур касдиз рапар ягъиз жедай вакцинациядин 154 пункт кардик ква. Мобильный 187 бригада тешкилнава. Начагъбур гъаф хуьн фикирда аваз, медицинадин идараяр четин шартлара квалар хъайвал ва гъа са вахтунда алава яз 2 агъзур чарпай гъазурнава. 1967 чарпай кислороддалди таъминарнава. Ихътин серенжемрихъ галаз сад хъиз образованидин идарайра дезинфекциядин квалар хъайвал тухузва.

Региондин Роспотребнадзордин регъбер Николай Павлован гафаралди, къенин юкъуз коронавирустин цийи штаммар акатнавайбур 78 агъзур касдиз барабар я. Лап гъаф къадар инсанар 21 муниципалитетда начагъ жезва. Абурук Каспийск, Дербент, Махачкъала, Буйнакск, Къизилъюрт акатзава. 13 муниципалитетда гъалар са бубат пайгарбур я. Алаатай гъафтеда начагъ хъайбурун 46 процент 30-59 йисан яшара авайбур ва 26,6 процент 60 йисалай виниз алатнавайбур тир.

Республикадин санитарный къилин духтурдин гафаралди, ихътин ч'иру гъалар арадал атун эпидемиядиз акси яз тухузвай серенжемрал ва истемешунрал агъалийри амал тавун я. Тескиъарна-

вайвал, “омикрон” штаммдик начагъ жезвайбур гъаф я. Абурун 30 процент хумадин лишанар са артух авачиз начагъбур я.

Коронавирустин цийи жуьредик начагъбур гъаф хуьнихъ галаз алакълу яз Николай Павлова идарайра, организацияйра, инсанар гъаф кват' жезвай чкайра, общественный улакълу маскаяр алукулун давамарун, квалар хъайвал чкайра экъунахъ фильтрация авун, бедендал ифин алани, алаачи ахтармишун герек тирди ихтилатна. Гъак'ни экспресс-тестарни тухун давамарна кланда.

РД-дин здравоохраненидин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Татьяна Беляевади алава хъуьнуна хъи, 4-февралдиз 21282 дуьшубуьшда инсанар COVID-дик начагъ хъана. Абурукай 18,5 агъзур касдив амбулаторийра куьмек агакъна. Гъайиф къведай кар ам я хъи, абурукай 2,5 агъзур кас аялар я. Алай вахтунда азарханайра 2927 начагъдав духтуррин куьмек агакъзава. Абурукай гъафбур 60 йисалай алатнавайбур ва гъак' аяларни гъилел-квачел заланзавай дишегълияр я. Республикадин медицинадин идарайра алава яз 242 чарпай гъазурнава.

Т.Беляевади хабар гайивал, республикадиз жаванар патал вакцина хканва. 18 йис жедалди яшарин 226 жавандиз рапар янава. Дагъустанда сад тир колцентради вичин квалар давамарзава ва аниз телефондин 112 нумрадай зенг ийиз жедат. Медицинадин работникриз исятда 1700 волонтердини куьмек гузва.

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

Эхир хийр жедатла?

Агъалийрин дуланажагъ хъсанардай, къвердавай багъа жезвай базар ужузардай, зегъметчи инсанрив чпин зегъметдин гъакъи агакъардай законар, къанунар чи депутатри мус къабудатла?

► 3

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Игитрин къисметар

Чав къе агакънавай делилралди, Советрин Союздин Игитвилдин т'варц'из лайхлу хъайи лезги халкъдин векилрин сиягъ ц'удав агакъдай, амма гъахътин ч'ехи т'вар гуниз къалура, вик'егъвилер авур виридав Игитвилдин гъед агакънач. Ахътинбурукай сад Кълар райондин агъали Байрамов Борис Къазиевичини тир.

► 4

ИРС

Дидедин мектеб

Алай, ч'ал квахуьнин къурхулувал авай, девирда вири къуватар руьгъдин ивира хуьнин рекъе сад авунин чарасузвал ава. Гъибур я а къуватар? Хизан, мектеб, жемият, хуьрерин, районрин регъберар... Абуру квалар хъа чпин вилик экономикадин, яшайишдин ва маса месэлайрихъ галаз санал дидедин ч'ал, милли меденият хуьнин кардизни асул фикир гун герек я.

► 5

ИНСАН ВА ТЕБИЯТ

Там хуьзвайди халкъ я

Самурдин тамун девлетрикай анжах XIX асирдин эхирра т'имил-т'имил менфят къачуз эгеч'на. Гъа ч'авалди ам булвилелди ничхирар авай, кл'ич'илухри къунавай, къалин, къакъан, мичли там тир. Вац'лар хътин ч'ехи бязи гурлу къарасуйрин дериввал (са 60 йис инлай вилик чпин яшар 80 йисалай алатнавай агъакъалрин ихтилатрай) 1,5 метрдилай артух тир.

► 7

МЕДИЯТ

“...Мана - дерин, гъакъван я хуш”

К.Рамазановади вичи гъазурзавай шалара, пек-парталра асул гъисабдай яз лезги гамунин нехиш, шикил (принт) твазва, яни къадим девирни алай аям сад-садава агудзава. Алаатай йисан ноябрдиз Махачкъалада, тарихдин “Урусат - зи тарих” паркуна “Лезги газетдин” юбилей къейддай вахтунда и мярекатдиз атанвайбуруз адан квалар хъа галаз таниш жедай мумкинвал хъанай.

► 9

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

Цийи роман - цийи гаф

Романдин гъар са игитдихъ вичиз хас винел патан акунар, акунриз килигай къилихар, къекъуьнар, рахунар ава. Ик' гъар са къамат чан алайди хъиз вилик каразава. Им еке устадвал тирдал шак алач. Вичиз хабар авачиз, клелзавай касни гъа гъерекатрин ишт'иракчи жезва.

► 10

Къетлен пай кутунай

"Лезги газетдин" редакциядиз жуьреба-жуьре ре-кьерай куьмекар гузвай жумарт ватангълийрин арада "Димитров Кабель" ООО-дин реьгберар тир Шагъпаз Асахановни Адилагъ Эседов ава. СтIал Сулейманан райондин Эминхурьрай тир и кьегал рухвайри гьар йи-суз "Лезги газет" подписка авуник чпин пай кутазва: гьар сада чпин хуьруьнвийриз хайи чIалал акъатзавай газетдин 50 экземпляр кхъизва.

Шагъпаз Асаханова лагъайтIа, са шумуд йис идалай вилик вичин хуси харжийрихъ "Лезги газетдин" редак-циядин конференц-зал цийикIа тукIуьр хъуьуна.

Хайи чIал хуьник ва вилик тухуник къетлен пай ку-тунай редколлегиядин кьарардалди абур къведни "Лез-ги газетдин - 100 йис" медалриз лайихлу хъана. Меце-натрив шабагъар газетдин килин редактор Мегъамед Ибрагъимова вахкана.

Зенд

Берекат физва!

Фазила АБАСОВА

2021-йисан 33-нумрадай М.Жа-липован "Къиметар кхажзава", гъа и йисан 41-нумрадай А.Магъмудован "Девирар ва къиметар" макъалаяр кIелайла, зун пагъ атIана амукъна. Дугъриданни, югъ-къандавай вири затIарин, иллаки недай суьрсетрин, къиметар цавариз акъатзава. Заз са бязи рекъемрал акъвазиз кланзава.

Хуьруьн майишатдин килин хилер багъманчивал, саларбанвал, малдарвал ва хипехъанвал я. Майишатдин гьар са хиле вичиз хас тир суьрсет гъасилзава. Малдарри-ни хипехъанри гъасилзавай суьрсетдин къиметар лугъуз тежер къван килинбуьр я. Чи патара, дуь-зенлухра, инсанар багъманчивилел машгул я. Гъафбуру килдин майи-шаттар арадал гъанва.

Колхозар, совхозар лагъайтIа, чи киле авай "патриотри" тармар-на. Гаф авач! Къилдин ксаривай чпин 13 сотых чилий гъикъван суьрсет къачуз жеда къван?! Дугъри я, жемятдин са паюнив къван ижара-да къунвай чилерни гва. Жемятди асул гъисабдай гъасилзавайди ичерни шуьмягъар я. Абурун къи-метрикай рахайтIа, шаз шуьмягъар 250 манатдай тиртIа, алай вахтун-да - 200 манатдай, ичер 4 манатдай къабулзава. Малдарри, хипехъанри гъасилзавай суьрсетрин къиметар цавариз акъатIала, багъманчийрин суьрсетдин къимет авайвал къван-ни амукъ тавуна, агъуз аватуни се-беб вуч хъурай?!

Гъа и месэладиз талукъ са кьаравилидикайни кхъин тавуна жедали?

- Я Кефчибег, ви багъда авай

ичин тарарин кланер вири ичер я хьи? Лап юг гатадайвал ава. Вуна абур кIватIна, маса вучиз гузвач? ТахъайтIа ваз хабар авачни? Чи хуьре ичер къабулдай пункт ахъай-наве-е, кило - 4 манатдай.

- Вуч, вуч? 4 манатдай?

- Эхъе-е, 4 манатдай.

- Я Аллагъ рази хъайи къунши, за абур 4 манатдай кIватIада-е. Гъавурда гъатнани?

- Я чан Кефчибег, бес Аллагъ-ди гайи ризки чиле твадани мегер? Ви тарарик кIвахънавай ичер 1 тонн къван жеда. Абур маса гайитIа, ваз 4 агъзур манат пул къведа. Адахъ хизандиз гъуьр къачуртIани, са кар я...

- Гъуьруьн пул жеда лугъуз, ваз зун 4 манатдай ичер гъаз пункту-нал фена кланзавани? За ахпа а тIвар вутIада? Ичер гъакI барбатI хъуй...

Ингъе "базардин алакъайри" кье чи зегъметчи халкъ квел гъан-ватIа... Яраб мад вуч ахквада-тIа?..

Лутуйрин цийи фенд

Дагъустан Республикадин здраво-охраненидин министрстводин пресс-къуллугъди хабар гузвай-вал, лутуйри интернетда цийи фенд къурмишзава. ИкI тайин къа-дар пулдин такъатрихъ гражданин коронавирсудиз акси раб янавай ксарин федеральный Сад тир ре-гистрда тун теклифзавай дуьшуь-шар эхиримжи вахтара иллаки гъаф хъанва...

- Лутуйрихъ агъуна, абурув куь гъиле авай пул къакъудиз тунал-ди, квева агакъдай са QR-кодни же-

дач, идалайни гъейри, куьне абу-рун гъиле квева талукъ (персональ-ный) делиларни твазва. Гъуьгъун-лай лутуйри а делилар масадбу-руз маса хгузва. ИкI са сеферда

ракъара гъатай ксариз мадни зиян хгун мумкин я, - кхъизва чешме-ди.

Ихътин дуьшуьшрин вилик пад къуниз талукъ малуматда агъадихъ галай къайдайрал кIевелай амал авуниз эвер гузва.

- Интернетдин теклифрихъ агъа-мир! Гъич са жуьредани а делилар коронавирсудиз акси рапар янавай-бурун Сад тир регистрди агакъза-вайди туш.

- Пулдин такъатар кьерехдин инсанрин ва организацион тIвар-рихъ рекъе твамир!

- Жувакай и ва я маса делилар (паспортдин серия, нумра, банка-рин картадин нумраяр ва икI мад) садрани раиж ийимир!

Аялрин арада

Инстаграмда авай @akhty.novosti_24 аккаунтда 4-11-классра кIелзавай аялрин арада "Урус муаллимриз - кланвилелди" лишандик кваз фасагъатдиз лезги чIалал кхъенвай сочинение ва я шиир кIелунай конкурс киле физва. КIелзавай эсерар 1-2 декъикада давам жезвай-буьр ва конкурсдин темадиз талукъбуьр хъун лазим я.

Конкурсдин иштиракчи хъун патал сифте нубатда @akhty.novosti_24 аккаунтдик экечIна кланзава ва эсер кIелзавай аял лентиниз къачурда-лай къулукъ видеоролик тIвар къунвай аккаунтдин директдиз ракъурун герек я. Конкурс 1-мартдалди давам жезва. Нетижаяр 8-мартдиз къада.

Гъалиб хъайибуруз пулдин пишкешар гуда: 1-чка - 30, 2-чка - 20, 3-чка - 10 агъзур манат. Идалайни гъейри, иштиракчийрин арадай алава 40 касдиз 1 агъзур манатдин къадарда аваз пишкешар гуда.

Къейд ийин хьи, конкурсдин тешикатчи (пулдин такъатар чара авун-вайди) Ахъегъай тир меценат Нариман Гъазалиев я ва ам СтIал Сулейманан райондин къил Нариман Абдулмуталибован куьмекалди киле тухузва.

Мухбиррин фикридиз!

"Лезги газетдиз" чкайрилай макъа-ляяр рекъе твазвай гъуьрметлу авторар! Икъван чIавалди штатдик квачир мух-бирриз гонорар редакциядин кассадай нагъд пул яз гузвай. Цинин йисалай га-тIунна, гонорар ихътин къайдада хгуз-вач. Гила гьар са мухбирдихъ галаз икь-рар кутIунда ва пул банкдин картадиз яда.

Икьрар кутIунун патал редакция-дихъ галаз алакъаяр хуьзвай гьар са мухбирди чи бухгалтериядив агъа-дихъ галай документар агакъарна клан-зава: паспорт, ИНН, СНИЛС, банкдин картадин реквизитар.

Къилин редактордин гаф

Ватанпересрин суракъда

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Алай вацра республикадин сиясатдин уьмуьрда лишанлу вакъийарикай сад киле фин вилив хуьзва: Дагъустандин реьгбер Сергей Меликова цийи гъукумат тешкилун лазим я. РикIел хкин, исятда РД-дин гъуку-матдик акатзавай вири министрствойринни ведомствойрин килери везифаяр вахтунал-ди тамамарзава.

И месэладин гъакъиндай гиламаз чпин фикрар лугъузвай экспертрин, сиясатчийрин, журналистрин къадар тIимил туш. Абуру исполнительный гъукумдин органриз къимет гузва, чпин зендерин терездал веьез, абурун лайих-лувилерни кимивилер къейдзава, гъатта вуз къуллугъдикай магърум жедалIа, ни кIвалах давамардатIа лугъузва... Гъелбетда, жемият-дин фикирни важибуь я, амма гъукумдин органриз къимет гун, сифте нубатда, пешекаррикай ибарат махсус комиссиядал ихтибарайтIа, дуьз жеда. Ихътин комиссия арадал гъидайдакIа мукъвара киле фейи са совещанидал Сергей Меликовани хабар гана.

Са шакни алачиз, республика яшайишдин жуьреба-жуьре хи-лерай еримлу хъун къуллугърал кар алакъдай, хъсандиз чпин везифайрин гъавурда авай, гъилел ми хьи, намуслу пешекарар хъунилай аслу я. Шукур Аллагъдиз, гъахътинбуьр дагъустанвий-рин арада тIимил авач. Кланзавайди гъахълудаказ "сафунай яна", нуьксан квайбуьр кьерехна, кар алакъдайбуьр хкъагъун, къуллугъар-ни гъахътинбуьрал ихтибарун я.

Сергей Меликоваз цийииз арадал гъиз кланзавай комиссияди-кай чпин фикрар лагъайбуьрни хъана. Абурун арада жемиятдин деятель, публицист, чи ватангъили Аллюсет Азизхановни ава. Да-гъустандин кадрийрин сиясатдиз талукъарнавай макъала ада "Фейсбукъда" авай вичин хуси аккаунтда чапнава. Макъаладин асул темадидай кьерех хъана, автор республикадин СМИ-рин хиле-кайни раханва. А.Азизханован фикрдалди, РД-дин информация-дин ва печатдин министерство агалайтIани жезва. Макъаладин авторди гъисабзавайвал, СМИ-рин месэлайрал машгул жедай къилдин министерство кардик кутунин игътияж авач ва ада и кIва-лах милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министрствода гъевчи ихътин отдел арадал гъана, гъадан хиве тун теклифзава...

Чи фикрдалди, ихътин кардиз эсиллагъ рехъ гана кландач. Алай вахтунда Дагъустанда госуьдрстводинбуьр яз гъисабзавай цIудралди газетарни журналар чапзава. Абурун арада милли чIа-ларал акъатзавай изданийри къетлен чка къазва. Лагъана кланда, гьар са милли редакциядихъ гъялна кланзавай месэляяр гъаф ава. Абурукай чун идалай вилик са шумуд сеферда раханай, гъавилляй мад сеферда тикрар хъуьунин лазимвал авач. И месэляяр сагъ са министрстводивай гъялна акъалтIариз тежезвайла, маса ми-нистрстводин къаюмвилек кваз арадал гъидай "гъевчи ихътин отделди" вуч ийида? Министрство герек амач, ам агалайтIа хъсан я лугъуз, меслятар къалурун регъят кар я, амма ихътин дуьшуьш-да кIвалахдикай магърум жедай цIудралди инсанрикай ни фикри-да? Абурухъ чпин къил, хизан хуьдай маса рехъ авач эхир. И рехъни агал хъувуртIа, абурун къисмет гъихътинди жеда?

Милли чIаларал акъатзавай газетар, журналар я лугъуз, абур милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министрстводин гуьз-чивилик кутун дуьз туш. "Милли" гафуни хайи чIаларал акъатза-вай изданийрини министерство сад-садаз мукъва ийизватIани, министрстводин асул кIвалах милли сиясатдиз, динрин месэ-лайриз талукъ я. Рагъметлу Загъир Арухован девирда милли сиясатдин, информациядин ва къецепатан алакъайрин министр-ство авай. Яни СМИ-риз талукъ месэлайрални и министрство-ди гуьзчивалзавай. Амма чи йикъара информациядихъ, печат-дихъ галаз алакъалу мажбуьрнамаяр адан хивяй акъуднава...

СМИ-рин кIвалахдал гуьзчивал тухудай отдел арадал гъуни республикадин изданийрин дережа (статус) авайдалайни агъу-зарда, милли чIаларал акъатзавай газетар лагъайтIа, ми хьи, квахъдай чкадал гъун мумкин я. Са шумуд йис идалай вилик республикадин милли газетрин учредителар Дагъустандин Халкъдин Собрание ва Гъукумат тир. Редакцияриз, анрин кол-лективриз дережадиз кутугай къиметни гузвай. Амма са шумуд йис идалай вилик учредителрикай сифте Халкъдин Собрание, гъуьгъуьнлай Гъукуматни жечIна. Нетижда азад хъайи чка ми-нистрстводи къуна. Мадни башкъа, региондин киле Рамазан Абдулатипов авай девирда милли чIаларал акъатзавай газет-рин чинрин къадарни тIимиларна. И крари, са шакни алачиз, мил-ли изданийрин кIвалах вилик финиз къецI гана.

Чна винидихъ къейд авурвал, къенин юкъуз СМИ-рин хиле гъялна кланзавай месэляяр гъаф ава. Абуьр накъни кье арадал атанвайбуьр туш, абур аваз гъаф йисар я. Виридалайни важибу-ди, кар алайди милли чIаларал акъатзавай газетрин редакцияра жегъил пешекарар къит хъун я. И месэла гъялун патал, мисал яз, "Лезги газетдин" редакцияди мектебра, вузра кIелзавайбуьрун ара-да конкурсар, олимпиадаяр тухузва, районра гуьруьшар тешик-зава, хайи чIалал хъсандиз кхъиз, фасагъатдиз рахаз жезвай же-гъилар, хайи чIалахъ рикI кузвай ватанпересар суракъзава. Амма абурун къадар лап тIимил я, саки авач лагъайтIани жеда. И кардин къилин себебни ам я хьи, мектебар акъалтIарзавайбуьру чпиз хъсан къазанжи къведай пешеяр хкъазва. Милли изданийрин журналист-рин мажибар гъечибур я лугъуз, анриз кIвалахиз саки касни къевз-вач. Къевзвай сад-къведни чпиз Аллагъди яратмишдай пай ган-вай, и пешедал рикI алай, хайи чIалахъ рикI кузвайбуьр я.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делиралди, 9-февралдиз Дагъустанда коронавирсуд акатайбурун къадар 79 359-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавирсуд акатай 674 кас дуьзддал акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 68 024 кас (эхиримжи юкъуз - 588) сагъар хъийиз алакънава. Санлай къачурла, республикада 4 187 059 кас ахтармишнава. 3657 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), кIвалера ава. Дагъустанда коронавирсудик 3367 (эхиримжи юкъуз - 3) кас къена.

Пешекарвили сувар

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Гъар йисан 10-февралдиз дипломатвили кьуллугъчийрин югъ кьейдзава. Малум тирвал, ам Россиядин Федерациядин Президентдин указдалди тайинарна ва 2002-йисалай пешекарвили сувар хъиз кьиле тухузва. Авайвал лагъайта, ам тарихдин яргъал тир вакъиадихъ галаз алакьалу я. 1549-йисан 10-февралдиз Урусатдин гьукуматдин Посольский приказдалди къецепатан крарал машгул жедай госуларстводин къурулуш тешкилна. Идалай виликан девир рикел хкайтла, IX асирдиз Урусатди (Русь) Византиядин империядихъ галаз "Ислягъвили ва кланивилин гьакьиндай" икьрар кутлуннай ва Русь сифте яз международный майданда госуларство яз къабулнай.

Дипломатвили югъ къетлендаказ кьейд авуни чаз мад сеферда и хиле къвалахзавай кьуллугъчийрин хиве госуларстводин ва жемиятдин вилик авай зурба жавабдарвилекай лугъузва. Гъа са вахтунда Россиядин дипломатиядин пешекарвили сувар алаатай девирра, лап муракаб гьаларани, Ва-

ральный аппаратдин подразделенийрихъ, Федерациядин субъектрихъ галаз алакьаяр хуьзвай Департаментдихъ, парламентдихъ, общественный объединенийрихъ, консулвили департаментдихъ ва гьакь маса идарайрихъ галаз санал къвалахзава.

Алай вахтунда Дагъустан Республика йигин еришралди вилик фин инвестициярилайни аслу я. Абурни республикадиз желб ийидай рекьер жагъурна кланзава. Векилханадин коллектив гъа и кардални машгул я. Республикадиз маса уьлквейрай карчийриз, бизнесменриз теклифзава, къецепатан уьлквейрин делегацияр къабулзава. Региондин госуларстводин органрин векилриз экономикадин международный выставкайра иштиракдай мумкинвал яратмишзава. Гьакь республикадани международный метлеб авай мярекатар тешкилзава.

Дипломатвили везифа хивез къачунвай ксарин къвалах тоннралди, литрийралди, метрийралди алцумиз жезвайди туш. И хиле кьуллугъзавай ксарин хайи Ватандин итижар хуьн патал гъар йикъан четин ва важиблу къвалах кьилиз акъудзава. Госуларстводин къецепатан сиясат агалкьунралди тухудай, адан аслу туширвал, мил-

Уьлкведин итижар хуьзвай бур

тандиз вафалувилелди кьуллугъ авур ва къецепата хайи уьлкведин итижар намуслувилелди, викелгъвилелди хвейи ветеранриз, инсанриз гьурмет авунин, абур хушвилелди рикел хкуни лшанни я.

Дагъустан Республикада Россиядин МИД-дин векилхана кардик кваз 26 лагъай йис я. Ам РФ-дин Гьукуматдин 1996-йисан 19-октябрдин тапшуругъдал асаслу яз тешкилна. И йисара адаз тарихдин олимпин кандидат Багъаудин Алиева регъбервал гана. 2016-йисан августдилай векилханадин кьиле Амирхан Мегъамеддаев акъвазнава. Идарада цудав агакьна кьуллугъчийри къвалахзава. Гъар йисуз абур пешекарвили сувар РФ-дин МИД-дин министр С.Лавровани тебрикзава. Алай вахтунда РФ-дин МИД-дин векилханаяр Россиядин 37 регионда кардик ква.

Дагъустандин векилханади къетлен везифаяр кьилиз акъудзава. Абур адан ихтиярин сергъятра аваз Россиядин Федерациядин къецепатан сиясатдин садвили принципдал ва Дагъустан Республикадин международный алакьаяр пайгардик кутунин барадай законодательствода тайинарнай умуми къайдайрал амал авуникай, республикадин мулкена международный дережадин серенжемар кьиле тухудай чавуз къецепатан крарин министрстводин къурулушдик акатзавай тешкилатриз, дипломатвили векилханадиз, консулвили идарайриз ва международный тешкилатрин патав гвай Россиядин Федерациядин векилханадиз куьмек гуникай ибарат я. Гьакь Россиядин МИД-ди Дагъустандин госуларстводин властдин органрихъ галаз санал къвалахун тайинарунни, абур дуьньядин гьалариз, Россиядин Федерациядин къецепатан сиясатдиз талукъ асул месъалайрай вахт-вахтунда хабардар авунни, международный дережадин серенжемриз гъазурвал акунин ва абур дипломатвили жигъетдай таъминарунни карда республикадиз куьмек гунни, вичин ихтиярдик кутунвай месъалайрай хабардар авунни ва аналитикадин къвалах тухунни векилханадин хиве ава.

Эвелимжи везифайрик гьакь республикадин гьукумдин органриз алишверишдин экономикадин, культурадин гумани тарный амадавили алакьаяр вилик тухуз куьмек гун, къецепатан уьлквейриз физвай бур гъазурун, республикадиз къецепатан уьлквейрай къезвай делегациярихъ галаз къвалахун, международный жуьреба-жуьре мярекатра иштиракун патал международный алакьаяр кьилиз акъудунни акатзава. Векилханади Россиядин МИД-дин цент-

ли итижар, хатасузвал, территориярин тамамвал, чара уьлкведиз акъатай ватандашрин ихтиярар, азадвилер хуьдай международный праводин ва дипломатиядин алатралди таъминарзава.

Векилханади гъар юкъуз жуьреба-жуьре месъалайрай Россиядин граждана, къецепатан уьлквейрин агъалияр ва граждана авачир ксар къабулзава. Делири устпатзавайвал, гъар йисуз векилханадиз чпин дердир, месъала гваз вад више агакьна инсанар къезва. Хейлинбуру чарар кхъизва. Гзафни-гзаф агъалийри къецепатан уьлквейра авай дагъустанвияр, мукьва-кьилияр татугай гьалара гьатайла, куьмек тлалабзава. И куьмек абур агакьни ийизва. Векилханадин алахъунар себеп яз маса уьлквейрай са шумуд дагъустанви (иллаки аялар) хкана. Векилханадиз къезвай гъар са касдиз талукъ ихтиярин сергъятра аваз тайин тир куьмекар гузва.

Гъар йисуз республикадай Саудиядин Аравиядиз гьаждиз агъурралди агъалияр физва. И важиблу кар тешкилзавай идарайриз, инсанриз векилханади вири рекьерай информациядин, меслятдин жигъетдай еке куьмек гузва. Къецепатан уьлквейра яшамиз жезвай ватангъалийрин форумарни вини дережада аваз тешкилуниз куьмекзава.

Малум тирвал, Дагъустандин чпи и регионда ва дуьньяда тайин тир чка къазвай къецепатан 5 госуларстводин арада урта сергъят ава. Республикади международный крара ва Россиядин къецепатан уьлквейрихъ галаз хуьзвай алакьайра къвердавай гзаф активдаказ иштиракзава. Идани чи векилханадин къвалахдин патакъай къетлен истемешунар ийизва ва адан кьуллугъчийрин хиве вини дережадин жавабдарвал твазва.

Инал са кар мад кьейд ийиз кланзава. Алай вахтунда дипломатвили кьуллугъдихъ галаз алакьалу идарайра хейлин дагъустанвийри агалкьунралди зегъмет чулгувава. Азим Ярагъмедова - Замбияда, Саид Забитова, Мурад Мунчаева - Къазахстанда, Эскер Жафарова - Данияда, Сабир Рамазанова - Иракда, Багъаудин Къурбанова - Египетда, Юсуп Абакарова - Ливанда, Аслан Азиева - Дубайда, Оксана Эмиралиевади - Францияда, Ирина Рагъметуллаевади, Мурад Насрудинова Россиядин МИД-да чпин везифаяр гьакьсагъвилелди кьилиз акъудзава.

Веревирдер

Эхир хийир жедатла?

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

Алай вахтунда РФ-дин Госдумадин депутати, аквар гьаларай, ийир-тийир крар мад амачирди хъиз, хуьрерин администрацияр (муниципалитетар) квадарунин, абурун чкадал муниципальный "округар" арадал гъунин гьакьиндай закондал къвалахзава.

И хабарди, кьилел хуьтлуьн юкъуз хар къвайиди хъиз, саки вири регионра инсанрик (гьелбетда, законрикай хабар авайбурук) са гьихътин ятла къалабулук кутунва. Ихътин еке къалурунар и йикъара ОТР кандайни тешкилнавай.

Алапат жедай крар я. Са патакъай, чи алай аямдин хуьрер хуьн, анра инсанриз яшамиз жедай, къвалахдай, ял ядай, образованидин, медицинадин ва маса рекьерайни кьуллугъдай хъсан шартлар арадал гъун чарасуз я лугъузва. "Хуьрерин чкаяр вилик тухун", "Дагъларин хуьрериз - къулай рекьер", ихътин жуьреба-жуьре хейлин программаярни кардик ква.

Зун гъеле чи хейлин хуьрера тамамвилелди квадарнавай хуьруьн майишатдин карханаяр, малдарвал, хипехъанвал, багъманчивал арадал хкуникай рахазвач. Чи депутати, хуьрерин администрацияр, виликан советар квадардалди а месъла нел меслят гъанатла, хабар туш. Лугъузвач садани, гьикь ихътин лазимвал, чпи кьейдзавайвал, "къайгъударвал" арадал атайди ятла.

Са кар тайин я: чи депутатриз, за къатлузвайвал, халкъдин игътияжрикай, адаз вуч артух гьере ятла, вуч гьере туштла, хабар авай хътинди туш. Халкъдин патав ерли татайбурукай депутатар жезвайла, абур

батда акъвазун, ахпа духтурдин патав фин лазим я. Адани ваз куьмек я гуда, я гудач...

Лугъун чна хуьруьн совет (гила администрация) тергна. Крар округдин (гилан райондин) кьуллугъчийри идара ийида. Са справка къачузни дагъдин хуьревай факъир чубан округдиз, винидихъ лагъанвайвал, 40-60 километр рекъиз финиз мажбур жеда. И рекьера къекеведальди я хан рекъида, я чубан квахъда, я маса дердерни алава жеда.

Хуьруьн дердияр садни къвед туш эхир. Са гъевчи хвал тухъкьуьризни пул гьере жеда. И кар патал округдиз арзадиз фин, ана гьисаба кьун, экспертиза тухун гьере я. И крар кьилиз акъатдалди чи бюрократрин коррупционерри гъа хуьруьн халкъдин вири мал-мулкни тлуьна куьтягъун мумкин я. Чибуруз масакла къвалахиз чизвани?

Гъеле районар аваз, чи хуьрера "хайи" - "тахайбур", "вафалуьбурни" - "вафасузбур", "жуванбурни" - "яргъабур" пара хъанва... "Округар" хъайила вуч ахквадатла?..

Чи районар сад авур Хрущеван вахтни рикел къезва. Тергна районрихъ галаз санал а мулкарал алай хуьрерин экономикани, культуранни, образованини, амай хилерни... Эхирни агъалияр, дяве авачиз, дяведин йисарин кашал гъанай.

Ахцегъ ва Докъузпара районар сад авур 1961-1993-йисара Усугъчайдин дереда анжах са школа (Усугъчайдал) эцигнай. Дердин вири хуьрерикай (Къурушар квачиз са совхоз авунай. И карди "жанавурриз" лап регъят рекьер ачухнай. Тергна вири нехирарни, суьруьярни. Багъларин кьадар са гектардинни артух хъаначир. Гъа йисара чи дагъдин хуьрер ичли жез эгечинай. "Перестройкади" а крариз мадни артух худ гана. Тергна амай сад-къе майишатни.

Гила чи дагълара агъалияр тимил хъанвай хуьрерин кьадар гьикъван ятла, завай лугъуз жедач. Чилер бул я. А чилера вил тунвай варлу "халуьярни" чи яргъал ва мукьвал тир кабинетра гзаф хъанва.

» ...Гила чи хуьрера почтальонарни амач. Кхъизмач газетарни, журналарни. Маса кьуллугъарни амач. Газет кхъиз ва вахчуз, миграгъви ва я текиви (Докъузпара район) Усугъчайдал атун лазим я. Фийиви, месела, 40 километрдин рекъиз Ахцегъиз къезва...

руз гъевчи ва я члехи муниципалитетрикай, гъевчи ва я члехи дердийрикай, тлалрикани квалрикай гьинай, гьикь хабар жеда?

Мад сеферда тикрауниз мажбур жезва: хуьрер хуьникай рахаз, шумуд цуд йисар алатзава. Гила а месъла тамамвилелди гьалайди хъиз, хуьрер санал къвалтуникай, яни парабур квадаруникай рахазва. Гуя хуьрерин муниципалитетар тергна, округар авурла, "бюджетдин харжияр тимил" жеда, лугъузва.

Мумкин я и кар хъунни. Бес агъалийрин гъар йикъан гьал-агъвал низ гьикь акъвада? Чиновникри чал илитзавай "оптимизация" лугъудай илимди (за адаз уьлуьм лугъудай) чи гзаф крариз абур дубай тергдай зиянар гайиди, гилани гузвайди рикел къезва. Мисаларни клани къван ава. Чи хуьрерин почтайрин отделенияр агална, гьатта районрин узеларни тунач. Районрин урта "почтамтар" арадал гъана. Гила чи хуьрера почтальонарни амач. Кхъизмач газетарни, журналарни. Маса кьуллугъарни амач. Газет кхъиз ва вахчуз, миграгъви ва я текиви (Докъузпара район) Усугъчайдал атун лазим я. Фийиви, месела, 40 километрдин рекъиз Ахцегъиз къезва...

Сбербанкдин отделенияр (хуьрерин) агална, районрин "уртах банкар" ачухна. Инсанриз банкин карточкаяр вугана. Пул къачуз банкомат авай райцентрадиз ва я шегьердиз фена кланзава.

Амбулаториярни тлимиларна. Аялар хадай къвалерни сад авуна... "Оптимизацияди" инсанар яргъал рекьера тунилай гьейри, яргъи сиягъарни арадал гъана. Сифте "онлайн" жуьреда ва я масакла духтурдин патав фидай талон къачуз регистрация авун, ахпа а талондалди мад ну-

"Округри" а варлуьр мадни варлу, дагълар мадни ичли авуникай кьуруьр авач жал?

Икьван члавалди кардик кутур вири "оптимизацияри" (яни штатар агализ, бюджеттар "хуьз" алахъай крари) уьмуьрдин къулайвилер гьикъван вилик тухванатла, чун винидихъ раханва. Бес им тарс хкудна клани тарих тушни? "Верчер гзаф алай кьур ацахъда", лугъузва халкъдин мисалда.

Чахъ хуьрерин хъиз, районрин администрациярни ава. Абурухъ чпин тешкилатар, ихтиярар, мулкарин сергъятар, къайгъуйрин сиягъарни (сифте нубатдин ва ахпа нубатдин) ава. Хуьреривай гьализ тежезвай (бюджет тимил тирвилляй) месъалай районди санлай гьалазавайди я. Заз чиз, къанунни гъам я.

Бес и "округар" гьикь, вучиз майдандиз гиззавайди ятла? Гьикъван пулар, харжияр тек са чи чарар-царар цийикла тукьлуьр хъийиз акъатдатла ни гьисабна?

Яраб, лугъуда за, чун, дугъриданни, гъа урусин сатирик С.Щедринан хътин "Глугово" ("Ахмакьрин") вилайтада яшамиз жезва жал?

Агъалийрин дуланажагъ хъсанардай, къвердавай багъа жезвай базар ужузардай, зегъметчи инсанриз чпин зегъметдин гьакьни агакъардай законар, къанунар чи депутатри мус къабулдатла?

Чун рахазвай ОТР каналдай кьиле тухвай веревирдери къалурайвал, члехи пай экспертри (алимри, политологри) ихътин "члехи" авуни чина халкъни гьукум сад-садавай мадни гзаф яргъа ийидайди, хъсанвилехъ дегишвилер тежедайди раижзавай.

Эхир хийир жедатла?.. Чи экономистри, социологри, политологри гьикь фикирзаватла?..

Игитрин кьисметар

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Ватандин Чехи дяведин женгерикай, Яру Армиядин генералрикай, аскеррикай, зулуматдин ва инсафсуз дяведин тукьуль нетижайрикай, зурба Гъалибвал арадал гъайи игитрикай гзаф кхьенвалтани, Ватандин азадвал, аслу туширвал, гъар са квал, хуьр, шегъер хуьн патал душмандихъ галаз женгер члугур, чпин чанар кьурбанд авур гзаф аскеррин, гъа гьисабдай яз лезги халкъдин дирибаш, жуьртлу рухвайрин тварарни, кьегъалвилерни хьендик кумукъай дуьшуршар хьанва. Идан гъакьиндайни агъадихъ гузвай макъалайри шагьидвалзава.

Ватандин Чехи дяведин игитриз, Освенцимдин есирар азад авур кьегъалриз талукъ делилар жагъурайбур писателар **Фазил ДАШЛАЙ** ва адан уьмуьрдин юлдаш, филолог, Южный федеральный университетдин СММ-рин кафедрин доцент **Ирина ШЕЙНА** я. И карда абуруз жемиятдин деятель, "Ватан хуьзвайди" СООД-дин правленидин, "Генерал-полковник М.Танкаев" фондуни, "Россиядин аялрин фонд" ООБФ-ДРО-дин председатель **Гъасангъусейн АБДУЛЖЕЛИЛОВАНИ** кумекна.

Сифте нубатда чаз **АЛИЕВ Жавид Зауровичан** кьисметдал акъвазиз кланзава. 1912-йисуз Ахъгерин хуьре дидедиз хъайи Жавида военный рекъай клелна ва 1927-йисуз Баку шегъерда авай адаз Яру Армиядиз кьуллугъиз зверна. Дяве жедалди вилик ада жуьреба-жуьре частара кьуллугъна. Душмандин советрин гусударстводал вегъейла Алиев Украинадин 1-фронтидин 60-армиядин Яру пайдах авай Житомирдин лишанчивилин (стрелковый) 322-дивизиядин кьушунар артиллериядин суьрсетдалди таъминардай 28-корпусдин начальни тир.

Инал кьейд авун лазим я хьи, 322-дивизиядин 28-корпусди Висла вацун кьиблепатан кьерехрив женгер тухузвай. Смоленца, Спытковица хуьрер кьурла, Освенцимдив агакьдалди амаиди 20 километр тир. Ана есирин лагер авайдакь гзафбуруз малум тушир. 60-армиядин кьушунри, немсерин аксивилизни килиг тавуна, виликди гьерекатзавай. Абуруз регъятдиз Пшемш вацлалайни элячйна. Моновиц поселок азад авурла, чи кьушунриз Аушвицадин лагердикайни хабар хьана. 27-январдин йифиз чи кьушунри, абурук Алиева кьуллугъзавай 28-корпусни квай, Освенцим кьуна. Адан гьуьгъналлаз Бабице, Бжезинка, Бараки, Райско хуьрерни кьуна.

Ватандин Чехи дяведа Алиеван женгериз талукъ вири малуматар авачтани, адан шабагъриз талукъ чарче кьве женгикай ихтилатнава.

"1944-йисан 23-июль. Душмандал нубатдин гьужум гьазурун патал дивизиядин частар женгер кьиле физвай масарайондиз ахъуддайла Жавид Алиева, гъилик бес кьадарда улакьарни квачиз, 2 йикъан муддатда дивизиядин женгинин вири суьрсет тайин чкадал агакьарна.

Тросьянец районда оборона кьунвай женгинин суьрсетдин кьадар пуд сеферда артухарна. Душмандин сенгеррай пад акьудун патал гьужумдив эгечлай чи артиллеристар датлана тупарин гуьллейралди таъминарна. Физ-хкьезвай рекъер ара-ара душмандин язавайтлани, анрал бомбаяр вегъезвайтлани, Алиева гуьллейрикай буш хъайи кьватияр, гильзаар гъиле-гъил аваз хутахна.

Алиев Жавид Яру Гъед гуниз лайхлу я.

322-лишанчивилин дивизиядин командующий, полковник КОЛПАКОВ.

1944-йисан 27 август. Тросьянец, Злочев, Княже, Львов патал женгер кьиле фидайла Ж.Алиева, дуьз рекъер авачир, датлана душмандин артиллериядин гуьллейрин харцик ва бомбайрин кланик фашистрихъ галаз женгер члугъазвай частар вахтунда яракьралди, тупунин гуьллейралди, патрумралди таъминардайла, гъавурда аваз регъбервал гана.

Княже хуьруьн патарив дивизиядин частар гьалкьада гъатунин кьурху авай члавуз Жавид Алиева вахтунда женгинин суьрсетар агакьарна ва дивизиядив командованиди вилик эцигнавай везифа кьилиз акьудиз туна, душмандин кьушунар гьалкьада туна, барбатина ва Львов шегъер кьуна. Княже хуьруьн патарив гьалкьада гъатзавай шартлара дуьзгуьн оборона тешкилна ва са шумудра душмандин гьужумар алудна.

Ж.Алиев Ватандин дяведин I дережадин орден гуниз лайхлу я.

322-лишанчивилин дивизиядин командующий, полковник КОЛПАКОВ.

Къе чаз малум тирвал, Жавид Алиеван кьегъалвилер Яру Гъед (къвед), Ватандин дяведин I ва II дережадин орденралди, "Германиядал гъалиб хьунай" медалдалди кьейднава. Артиллериядинни техникадин кьуллугъдин майор Ж.Алиева 1946-йисан 21-августдалди Советрин Яракьлу кьушунра кьуллугъна.

Агъзурралди есирриз зулумар авур Освенцимдин лагер азад авурбурук мад са лезги, векъеларви **ЭРЗИМАНОВ Али** акатзава. Фашистри дяведик цай кутурла Алидин 24 йис тир. Ада 1942-йисан 15-сентябрдай Советрин уьлкведин агъзурралди рухвайрин ва рушарин юкьва аваз душмандиз инсафнач. Ленинграддин Яру Пайдах авай лишанчивилин 286-дивизиядин, 996-полкунин 76 мм-дин тупарин батареядин отделедини командир, старший сержант Эрзиманова лап кьизгин гзаф женгера иштиракна. Са шумудра хирер хьанатлани, ам мад душмандин хуруз фена. 1945-йисан 8-февралдиз кьиле феи женгеникай шабагъдин чарче векъеларвидиз талукъ ихътин гафар ава: "Яборотни станция патал женгер кьиле фидайла, юлдаш Эрзиманова вичин тупунай гуьлле гуналди, чи аскерриз виликди физ манийвалзавай фашистрин пуд гьужум алудна, са туп, станковый 3 пулемет ва 8 аскер тергна.

Юлдаш Эрзиманов "Яру Гъед" орден гуниз лайхлу я.

Лишанчивилин 996-полкунин командир, полковник Каган ва штабдин начальник, майор СТАРКОВСКИЙ. 1945-йисан 25-февраль.

Шабагъ гуниз кьалурнавай маса документда кхьенва: "Лишанчивилин 1-батальондин взводдин командирдин кумекчи старший сержант Эрзиманов Алиди 1945-йисан 16-апрелдиз Нейс вацлалай элячдайла, взводдин кьиле акъвазна, сад лагъайди яз вацун а патаз экъечйна, фашистрин окоприз гъахьна, 4 фашист тергна".

286-дивизиядин 996-полкунин 1945-йисан 24-январдиз Освенцим лагердин Явужно твар алай филиал кьуна ва есирар азадна. Чи аскеррин арада Али Эрзимановни авай. Ам Яру Пайдах ордендин, "Жуьртлувиляй", "Женгерин лайихлувилерай" медалрин сагиб тир.

Фронгдай хтайла Эрзиманов Векъелприн "Яру партизан" колхозда бухгалтервилин кваллахдив эгечйна. Вичин везифарни кьилиз акьудиз ада хуьруьн, райондин жемиятдин уьмуьрда активнидаказ иштиракна.

Чав кье агакьнавай делилралди, Советрин Союздин Игитвилин тварциз лайихлу хъайи лезги халкъдин векилрин сиягъ цлудав агакьдай, амма гъахътин члехи твар гуниз кьалурай, виклеговилер авур виридав Игитвилин гъед агакьнач. Ахътинбурукай сад Кцлар райондин агъали Байрамов Борис Къазагъмедовични тир.

Архиврай гъатнавай адан шабагърин чарара (наградайн листер) лезги хъин кьегъалвилер кьейднава. 1920-йисуз дидедиз хъайи кьегъалди 1939-йисан 15-апрелдай Яру Армиядин жергейра кьуллугъзавай. 1943-йисалди виклегов танкистди Рагъаклидай патан ва ахпа Центральный фронтдин кьушунрик кваз душмандин яракьар, аскерар терг авунин карда виклеговилелди иштиракна.

1943-йисан ноябрдин вацра Воронеждин фронтдин Гвардиядин танкари 21-бригададин командир, полковник Овчаренко танкари 152-батальондин Т-34 маркадин танкунин командир, гвардиядин лейтенант Байрамов Борис Къазагъмедович Советрин Союздин Игитвилин твар гуниз кьалурнава ва

кьегъал танкистдин дирибашвиликай, жуьртлувиляй шабагъдин чарче ик кьенва:

"Украинадин меркез Киев азад авун патал кьиле феи женгера, Днепр вацун эрчи патан немсерин чапхунчийрихъ галаз дяве ийидайла, юлдаш Байрамова Киведин кьваллаз гъайи Святишино поселокдин районда разведкада авайла, са шумуд сеферда вичин экилажни галаз душмандин артухан кьуватрин гьужумар алудна ва ахпа фашистрин дапу патаз гъахьна. Кьуд патахъай танк гьалкьада тунвайтлани, юлдаш Байрамов вичи кьунвай чкадиллай эзнач, сенгер чи частар агакьдалди хьена.

Душмандин артиллериядин, минометрин ягъунризни килиг тавуна, юлдаш Байрамов вичин танкунаваз сад лагъайди яз Киев шегъердиз гъахьна ва душмандин са шумуд туп, 15 автомашин, яракьар, дяведин суьрсет авай 50 фургъун ва 120 аскерни офицер тергна. Вичин танкуналди ада гъак минометдин батареяни барбатина.

Яру армиядин гвардиядин лейтенант, виклегов танкист Борис Къазагъмедович Байрамов Гьукматдин "Советрин Союздин Игит" лагъай шабагъ гуниз лайихлу я.

Танкари 152-батальондин командир, гвардиядин майор КОВАЛЕВ. Воронеждин фронтдин Гвардиядин танкари 21-бригададин командир, полковник ОВЧАРЕНКО.

Офицеррин тереф фронтдин командующий, полковник Белеявани хуьзва ва чарчел кьул члугъазва. Гъайиф хьи, лезги дидедин хва Байрамов Борис Къазагъмедович Советрин Союздин Игитрин жергейра гъатнач. Вучиз? И суалдиз жаваб жагъурун лап четин я.

Хийир ЭМИРОВ

Ватандин Чехи дяведа дирибашвилер кьалурай аскеррин арада Кьурагъ райондин Ашарин хуьрай тир **АСЛАНОВ Гъабибулла** гъабибулла авай.

1937-йисуз Дербентдин педагогвилин училище кьутягъай Гъабибулла гъабибулла сифтебурукай яз муаллимвиле кваллахиз гатлунна. И вахт лап четинди тир. Дагъвийри чпин аялар, иллаки рушар, школадиз ракурзава-чир. Тарсар гунилай гъейри, сифтегъан муаллимри жемиятдин арада табигъатдин кваллахни тухузвай. Дагъвийр цийи гьукмди гузвай галайвилерин гъавурда твазвай.

Гитлеран фашистри хабарсуз Советрин Союздал вегъейла, Ашарин хуьрай гзаф итимар гьуьгъуллувилелди фронтдиз фена. Абурукай сад яз - Гъабибулла гъабибулла муаллимни. Ам артиллериядин полкунин гьуьлуьн пияда кьушунрин 84 лагъай бригадиз акъатна. Ина адаз разведчиквилин сирер чирна. Кьуд йисан муддатда Асланова гзаф кьадар женгера иштиракна, командирин лап четин, сирлу тапшургуьр кьилиз акьудна. Гъак дяведин женгер кьиле физвай йисара Асланован ва адан юлдашрин дирибашвиликай, виклеговиликай военный корреспондентар тир А.Карамышева, П.Дорохова "Гъалибвал" твар алай газетдиз макъалаяр акьуднай.

“Туйнт лезги”

"Вад кас - 100 касдин аксина" твар алай макъалада ихътин са дуьшуршарикай суьгъбетзава. "Белоруссиядин са гъевчи хуьре разведкадин гьерекатар кьиле тухудайла, Асланов Гъабибулла гъабибулла ва адахъ галай кьуд разведчик вишдав кьван агакьзавай душмандин аскеррал кьапа-кьап расалмиш хьана. Ихътин четин гъалдай экъечлун патал разведчикри сифте чпи душмандал гьужумна. Кьилди Асланова лагъайтла, куьчедин са дар ккла душмандин 6 аскер хура туна ва кичле хьанвай абур гъилер хкажуниз мажбурна".

Павел Дорохова вичин "Политтарсар" твар алай макъалада кхъизва: "Политтарсунин тема Германиядиз акси коалициядин фронт мягъкемарунин, гьегъеншарунин, ислегъивилин ва хатасузвилин месэла я. Ингъе жергедин аскер Асланова вичин юлдашриз суьгъбетзава. Урусдалди четиндиз разгъайвилей адал са тлимил кьалабулук акатзава. Амма ада, гьиссер гьуьгъивилик кутуна, сабурулувилелди 1944-йисан баркаллу гъалибвилерикай ихтилатзава".

Гъабибулла Асланован командир хъайи Петр Кудиновакай дяведилай гьуьгъуьнлиз писатель хьана. Вичин "Цлун тур" твар алай повестда ада са шумуд чкадал "гзаф виклегов разведчик", "туйнт лезги" Асланован дирибашвиликай ихтилатзава.

Гъар са женгина, командирин тапшургуьр кьилиз акьуддайла, вич виклеговилелди, дирибашвилелди тухвай ашарвидиз Баркалладин III дережадин орден, "Жуьртлувиляй", "Германиядин винел гъалиб хьунай" медалар, Верховный Главнокомандующий И.Сталинан кьулар алай 20-далай гзаф чухсагъулдин чарар гана.

Гъалибвал душмандин чилел кьаршиламишай Гъабибулла Асланов 1945-йисан октябрдин вацра хуьруьз хтана ва ада вичин кеспи давамарна. Пенсиядиз фейилани, тежрибалу муаллим акъалтзавай несилдиз чирвал ва тербия гунил важиблу кардивай кьерех хьанач. Гъавилей адаз ДАССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Гьуьрметдин грамотани гана.

Къейд авун лазим я хьи, Асланован виликан командир Петр Кудинова 1967-йисуз вичин виклегов разведчик жагъур хъуьвуна. Сада-садаз чарар кхьена. Гьуьгъуьнлай полковник Кудиновахъ галаз дуствилин алакьаяр фронтвикдин хва Желил Асланова давамарна.

А. Фатагьовакай цийи делилар Легъзедин гъед

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

Машгур шаир Алибег ФАТАГЪОВ лезги эдебиятдин цавун тагъда, са легъзада куьквена, кхахъ хъувур, къа-тидаказ нур гайи гъед хъиз я. И дуньядал ам анжах 25 йисуз яшамаш хъана. Умуьр куьруьди хъанатлани, ада чаз гъакъван девлетлу, гъакъван къиметлу ирс тунва. Эгер шаирдин язгъи умуьр къисмет хъанатла, адан ирсинин сергъатар, шак алачиз, генани гегъенш, твар лагъайтла, вири дуньядиз машгур жедай.

...А. Фатагъован "Зарбачи Гъасан" поэма 1934-йисуз "Северокавказский большевик" газетдиз акъатнай. Ам урус члалаз элкъуьрайди Б. Турганов я. Дагъустандин эдебиятдин алемда и поэма лишанлу вакъиа хъиз къабулнай, адакай вири республика рахазвай. Ингъе поэмадикай алим Гъажибег Гъажибегова вуч кхъенватла: "...Вичин яшариз килигайла гъакъван камаллу и жегъилди хъсандиз дигмиш хъанвай эсер арадал гъанва. Са шакни алачиз, ам Дагъустандин классикадин литературада квеенквечи чкадал хъуниз лайихлу я.

...Поэмадин асул метлеб дагъви гадади вичи вичел къачунай гъалибвал я. Вичин савадсузилел къачур гъалибвал себегъ яз, адакай квеенквечи рабочий хъана..."

Гъайиф хъи, алакьунар авай шаирдин геле рикле чулавар ниятар авайбур къекъевезвай. Ам гъатта писателрин Союздайни акъуднай, кваллахдилайни алуднай. И ва маса вакъиайрикай гегъеншдиз 2000-йисуз "Лезги газетдиз" акъатай алим Джонрид Агъмедован макъалада ихтилатнава.

А. Фатагъов 1935-йисан 21-апрелдиз кечмиш хъана. Адан къиникъ къени тамамдиз къил акъудиз тахъанвай сир яз ама. Писатель Назир Агъмедова вичин дневникда кхъизвайвал, адаз А. Фатагъов, начагъ яз, Махачкъаладин къилин азарханада авайдакай хабар хъана. Ам адал къил члугъваз азарханадиз фена, амма Фатагъован патав Агъмедов ахъайнач. Идалай гуьгъуьниз къвед ва я пуд югъ арадай фейила, Фатагъов къена. А члавуз Н. Агъмедова рагъметлу шаирдикай гъазурай некролог (адал Гъ. Гъажибегован ва масабурун къуларни алай) обкомди чагдай ихтиярар ганачир. Гъахътин чхеи, машгур шаирдин тазиятдин мярекатарни лайихлу дережада аваз тешкилчанир....

Мукъвара редакциядив алим Исламудин Гуьсейнова М. Амцинскийдин "Разговор по душам" макъала авай 1935-йисан 5-июлдиз акъатай "Известия" газетдин копия агакъарна. Макъалада Алибег Фатагъоваз талукъ делиларни авайвилей (шаирдикай кхъенвай некролог чагдай ихтиярар обкомдай ни ганачиртла, республикадин писателриз Фатагъован тазиятдин мярекатра иштиракун къадагъа авурди вужятла ва мсб.), чна ам газет клелзавайбуруз теклифзава.

"Махачкъала. 3-июль. (Телеграфдай. Чи хуси мухбирдин патай). Накъ гъукуматдин ял ядай квалле Дагъустандин писателрин, художникрин, театрдин ва музыкадин искусстводин деятелрин обкомдин секретарь юлдаш Самурскийдихъ галаз сад лагъай гуьруш киле фена. Дуствилин гъалара киле феи гуьрушдал писателри чпин игътияжрикайни наразивилерикай ихтилатарна.

Эхиримжи йисара Дагъустандин милли эдебиятди цуьк акъудзава. Халкъдин шаиррин - Стлал Сулейманан, Цладасадин, Магъамадован - тварар вири уьлкведиз машгур я. Гъар са халкъдин арадай цудралди шаирар, драматургар, гъикаятчияр акъатнава. Кар алакьдай тешкилатчи, му-

зыконт къумукъ Татам Мурадова музыкадинни этнографиядин ансамбль арадал гъанва, 70-далай виниз хъсандиз манияр лугъудайбур, къуьлердайбур санал кватлана. Лезги скульптор Аскар Сарыджади, къумукъ художник Музеддин Джемала вириосоюздин къиметлувал авай надир эсерар яратмишнава. Республикадин районра милли ирид театр кардик ква. Къумукърин театрди классикадин пьесаар сегънеламишзава, къилди къачуртла - Шекспиран пьесаар.

Ленинанни Сталинан милли сиясатди къайдадин жигъетдай - милли, метлебдал гъалтайла, социализмдин тах квай медениятди цуьк акъудун патал шартлар тешкилна. Халкъдин игътияжар артух жезва, жемятди писателривай, художникривай, артистривай еке истемешунар ийизва. Амма медениятдин кваллахдин важиблу и хилез гилалди лазим къайдада фикир гузвачир. Самурскийдихъ галаз киле феи гуьрушда иштиракай писателар тир Нурова, Дин-Магъамаева, Аткаья, Ханмурзаева, Капиева ва масабурун чпиз кутугай дережада аваз къимет тагузвайди, писателрин, художникрин кваллах хъендик кумукъзавайди къейдна. Писателрихъ чпин клуб, журнал авач. Кхъенвай эсерар йисаралди чапханада амукъзава. Чкадал фена, умуьрдин шартларихъ галаз таниш хъун патал писателриз республикадин районриз фидай мумкинвал авач. Писателар стха республикайриз командировкайриз рекъе твадай тежрибадикай менфят къачузвач. Эдебиятда чпин къуватар сифте яз ахтармишзавай авторар патал мектебар авач, дагълух районра эдебиятдин кружокрихъ галаз кваллах киле тухузвач. Писателри, маса са куьмекни галачиз, чпин мумкинвилерикай менфят къачуз, кваллахзава. Милли театрарни гъа ихътин гъалда ава.

Чпин рахунра писателри Дагобкомдин культпропдин (культурадин ва пропагандадин отдел) заведующий Юсуф Шовкринский милли искусстводивни литературадиз эгечлавай къайгъусуз тегъерни винел акъудна. Шовкринскийди хъсан гъикаятчирин, шаиррин эсерар чапуниз манийвилер гузва, милли медениятдин жигъетдай ачухдиз партиядиз акси фикирар раижзава. Ада Дагъустанда гъихътин писателар хъун мумкин я лугъузвай ва Дагъустандихъ милли меденият, театр авайди инкарзавай.

Лезгийрин машгур шаир Алибег Фатагъов кечмиш хъайила, ада писателрин союздиз адан тазиятдин мярекатра иштиракун къадагъа авуна ва газетдиз адан некролог, гъатта ам къена лагъай малумат акъуддай ихтиярар ганач. Гила лагъайтла, ада, къве чин алай инсанди хъиз, къейдалай къулухъ Фатагъован эсеррин ктаб чагдай акъудун теклифзава.

Дагъустандин писателри гъакни Москвадай республикадиз къезвай бязи писателар чпив лавгъавилелди эгечлавайдакайни лагъана. Абуру чпин тежрибадикай ихтилатзавач ва чкадин писателриз кваллахдин рекъяй са куьмекни гузвач.

Вичин рахунра юлдаш Самурскийди Дагъустандин литературадин лайихлувилерни кимивилер къейдна. Ада обкомдин культпропдин жигъетдай писателри авунвай наразивилер дуьзбур яз гъисабна ва авай кимилер арадай акъудиз куьмекдай серенжемар къейдна. Юлдаш Самурскийди писателрин союздиз литературно-художественный ва критикадин журнал акъудиз куьмек гудайди хиве къуна. Советрин писателдин квалли кардик кутада.

Юлдаш Самурскийди Дагъустандин писателрихъ галаз киле тухвай совещанидихъ, са шакни алачиз, еке метлеб ава".

Макъаладай якъин жезвайвал, Алибег Фатагъоваз душманвал ийизвайбурукай сад Юсуф Шовкринский тир. Неинки са адаз, гъакл Дагъустандин бажарагълу маса шаиррини. 1937-йисуз ам, буржуазиядин миллетчи я лагъана, НКВД-дин органри дустагъна, 8 йис кар гана. 1956-йисуз ам реабилитация авурбурун сигъдик акатнай....

Эминан алемдай Реги́м ая ви кланидаз¹

Гуьзел суна², вучиз вуна
Дерт ачухдач вун хъайидаз³?
Дуьньяд гъамар рикле туна,
Бес гъикл клан хъуй вун гъайидаз?

Гъич жеч эхир ихътин дуьшувш:
Тавунамаз зи рикл дадмиш,
Накъвад⁴ вире жемир батмиш,
Шукур ая бахт гайидаз.

Заз аквазва вун сефил яз,⁵
Шири́н чанни ви зелил⁶ яз.

За вуч ийин, рикл пехил яз,
Мурклад винел тум цайидаз?⁷

Фикир мийир, гуьзел суна:
Шад жеда хъи,⁸ вун акуна,
Ви⁹ гъалдикай хабар къуна,
Рикл дердиник кваз кайидаз.¹⁰

Эмин гада, ваз¹¹ яр ава,
Рикле адан гъам-пар ава,¹²
Вавай клан я заз са дава:
Реги́м ая ви кланидаз¹³.

1862

(*Этим Эминан и шиир чандиз гъазурайди ва адаз баянар гайиди Мансур КУБРЕВИ я*)

¹ И шиир 1980-йисуз Гъ. Садыкьиди акъудай Е. Эминан шиирин кватлалда 5 бендинин "Эмин гада" твар алай эсер хъиз сифте яз ганвай. Мад и эсер са кватлалдани чап авурди туш. Чи фикирдалди, и шиир 1862-йисан зулун сифте килерай, Эминан яр Туькезбан масадаз тухванвай вахтунда кхъенва. Шиирди шаирдин риклин михъивални регимлувал ва руьгъдин какъанвал къалурзава. Гъакл хъайила, чаз и шиирдилай "Эмин гада" твар алудна, адал шиирдин эхиримжи цар тир "Реги́м ая ви кланидаз" твар эцигун хъсан аквазва. Эсер Гъ. Садыкьиди чап авунвай жуьреда, чарасуз тир дегишвилер куктуна, герек тир баянарни галаз, чна газетда гузва.

² Шиирдин 1980-йисан вариантда "гуьзел суна" келимадин чкадал "Эмин гада" кхъенва. Амма ик хъин гъалатл я. Сад лагъайди, Эмина вичин твар, адет яз, шиирдин сад лагъай ваь, эхиримжи бендина кхъизвайди тир. Къвед лагъайди, и бендина "вун гъайидаз" кхъенва, гъакл хъайила, бендина итимдикай ваь, дишегълидикай ихтилат физва.

³ Шиирдин 1980-йисан вариантда инал рифма патал бендинин манадив такъазвай "кланидаз" гаф кхъенва. Гъа гаф эхиримжи бендинани рифма патал ишлемишнава. Им Эминан яратмишунра тежедай кар я. Чна инал "кланидаз" гаф бендинин манадив къазвай "хъайидаз" гафуналди эвезнава.

⁴ Накъвад - "накъвадин" гафунин куьруь жуьре. Шиирдин 1980-йисан вариантда инал, гъалатл яз, "накъвад" гаф кхъенва.

⁵ Шиирдин 1980-йисан вариантда и бенд ихътинди я:

Заз аквазва вун сефил яз,
Шири́н чанда мерез аваз.
За вуч ийин рикл пехилдаз,
Мурклад винел тум цайидаз?

Чи фикирдалди, и бендина авай рифмаяр арадал гъизвай гафарик Эминалай гуьгъуьнлай акатнавай нуьксанар ква. Чна бендина авай рифмаяр мягъкембур авун патал адан царарин эхирар са жизви дегишарнава.

⁶ Зелил - зайиф.

⁷ И царце, чи фикирдалди, вичин руш Туькезбан гужналди масадаз гуьлуьз гайи адан бубадикай ихтилат физва. Ада авур кардай Эминаз вучиз ятлани "пехилвал" аквазва.

⁸ Шиирдин 1980-йисан вариантда инал кхъенвай "шад жеда хъи" келимадин чкадал "Эмин шад я" келима ала. Амма им жедай кар туш: шиирдин автордин твар эхиримжи бендина хъун герек я ва ам гъана ава, эхиримжиди тушир бендина а твар къун шиирар туьклуьрунин къанунар чурун жезва. Гъакл тахун патал чна "Эмин шад я" келима "шад жеда хъи" келимадалди эвез авуна.

⁹ Шиирдин 1980-йисан вариантда инал бендинин манадив такъазвай "зи" гаф кхъенва, чна ам бендинин манадив къазвай "ви" гафуналди эвезнава.

¹⁰ Шиирдин 1980-йисан вариантда инал "хъайидаз" гаф ала. А гаф сад лагъай бендина чна ишлемишнаваз акуна, инал царцин манадив ва рифмадив къазвай "кайидаз" гаф кхъенва.

¹¹ Шиирдин 1980-йисан вариантда инал бендинин манадив такъазвай "ви" гаф кхъенва. Чна адакай бендинин манадив къазвай "ваз" гаф авуна.

¹² Шиирдин 1980-йисан вариантда и цар ихътинди я: "Шадвилерив рикл ацлана..." Гъелбетда, царцин и жуьре шиирдин манадив такъазвай жуьре я. Ам чна шиирдин манадив къадай квалудиз гъанва.

¹³ Инал масадаз гужналди гуьлуьз ганвай Туькезбаназ "реги́м ая" лугъуз, Эмина вичи вичивай тлалабзава.

Дидедин мектеб

Тамила САЛМАНОВА

Къурушрин мектебдин лезги члалан муаллим Гъажикъазиеван "Лезги газетдиз" акъатай "Руьгъдин девлет хуьн" макъала за дикъетдивди клелна ва жува-жуваз бязи веревирдер авуна. Ни хвена кланда чи руьгъдин девлет тир лезги члал? Гъелбетда, чна, лезгийри. Мегер масада ам чун, чи къвезмай несилар патал хуьдани? Ваь, гъелбетда.

Эгер чна алай вахтунда члалан къайгъударвал тавуртла, члал гъилий фида. Авайни-авачир вири такъатар, къуватар, акъул-камал - вири члал хуьнин рекъе серфна кланзава.

Чна, рахадайла, "дидед члал", "дидедин члал" гафар ишлемишзава. Яни и келимайри диде ва члал сих алакьада авайди къалурзава. Ибур гъаклан гафар туширди чакай гъар сада къатлана кланда.

Чи члалал "лезги члал" тварни алачни? Бес вучиз чна "дидедин члал" келимадикай хийир къачузва? Члал ни хвена кланда, адан къайгъударвал ни авун лазим я? Эвелни-эвел - дидейри.

Дидедин мектеб! Члал хуьнин рекъе идалай чхеи мектеб жеч. Инсандин мектебде аял члавуз гъатай краер эхир нефесдалди амукьда. Члални гъа жергедай я. Яни гъевечи вахтунда чир хъайи члал пудкъад, къудкъад ийс хъайилани адан киле, меце амукъзава. Гъа ик, несилрилай несилрал физ, дидеди баладив агакъариз, члал давам жезва.

Адет яз, дагъви хизанда буба кваллахзавай, фу гъасилзавай, къазанмишзавай

кас яз чиде. Дидеди аялриз тербия гузва, кваллин кваллахар киле тухузва. Тербия гунин рекъе члалахъ еке къуват-къудрат ава. Иплаки лезги мисалрихъ, риваятрихъ, жетрихъ, манирихъ тербиядин таъсир пара ава. Аялриз абур чпин дидейрин мецелай ван хъуни еке таъсир ийида, абур инсанпересвиллин, ватанпересвиллин, мергъяматлувиллин, гуьрметлувиллин гъиссераллаз чхеи жеда...

Тарихдиз вил вегъейла, якъин жезвайвал, вири вахтара чи миллетдихъ ватан, халкъ хуьз гъазур игитар - ватанпересар, пагъливанар, алимар, камаллу лежберар-зегъметчияр, пешекарар гзаф хъана. Гъелбетда, и краа дидедин мектебдин лайихлувал къетленди я.

Алай, члал квахъунин къурхулувал авай, девирда вири къуватар руьгъдин ивирар хуьнин рекъе сад авунин чарасузвал ава. Гъибур я а къуватар? Хизан, мектеб, жеми-ят, хуьрерин, районрин регъберар... Абуру кваллахда чпин вилек экономикадин, ашайишдин ва маса месэлайрихъ галаз санал дидедин члал, милли меденият хуьнин кардизни асул фикир гун герек я.

Бязибур лугъузва, хайи члал квахъ та-вун патал гъукуматдин къетлен программа-яр, мектебра сятерин къадар артухарун герек я. Са шакни алач, гъукуматдин патайни фикир гун чарасуз я, амма аялриз мектебдиз фидалди хайи члал чирна кланда. Лезги хизанда лезги члалал рахана кланда. Урус, ингилис члалар абуруз мектебда гъаклани чир жеда. Чна вирида къатлана кланда, аял-диз дидедин члал чирунин карда важиблу чка къазвайди дидени мектеб я.

Къадар артух хъанва. Амма ...

7-февралдиз Стлал Сулейманан райондин къил Нариман Абдулмуталибован регьбервилек кваз коронавирусдин азар чукулунхъ галаз женг чулгвадай Оперативный штабди гьар гьафтеда къиле тухузвай совещанидал районда эхиримжи йикъара арадал атанвай эпидемиологиядин гьалар веревирдна. Идакай муниципалитетдин сайтда хабар ганва...

Райондин больницадин къилин духтур Жафер Къурбанисмаилова вичин докладда къейд авурвал, эхиримжи гьафтеда коронавирусдин азардикди начагъ ксарин къадар 5 сеферда артух хъанва, амма абурун арада заландиз азарлур авач. Алай вахтунда больницадин садакай масадак акатдай азарин отделенида адетдинди тушир стлалжемдикди начагъ тир - 18, гьа гьисабдай коронавирус азар квайдиди тестдалди тестикъ хъанвай 5 кас къатканва. Эхиримжи гьафтеда азар квайдиди тестикъ хъанвай 8 кас больницада къаткурна ва сифтегъан тестри мадни 80 касдик азар квайдиди дуьздак акъудна. Абурукай яшар тамам тахъанвай кьве аял ва са таза аял республикадин клиникадин махсус отделенидиз агакъарнава. Амбулаторный къайдада сагъарзавай ксарин къадарни гзаф хъанва. Духтурин гуьзчивилик кваз къвалера 689 кас (429 кас са гьафтеда) сагъарзава: абурукайни 140 касдик (82 кас са гьафтеда) сифтегъан тестди коронавирус квайдиди къалурна, 515 кас (347 кас са гьафтеда) вирус квайбурухъ галаз алакъа хъана ва 34 кас (7 кас са гьафтеда) адетдинди тушир стлалжемдикди азарлу хъана. Амбулаторный къайдада 120 кас, пулсуздаказ дарманар агакъаруналди, сагъарзава.

Къилин духтурдин гафаралди, виликдайд хъиз, исъядани члехи яшара авай, къилди къачуртла, яшар 60-далай алатнавай инсанар гзаф азарлу жезва. Коронавирус 5 аялдик акатнавайдиди тестикъ хъана. Туьтерин ва нефесдин органрин азардикди начагъзавайбуру фикирда къуртла, школайра къелзавай аялрин арада абурун къадар гзаф я. Исъятда авай вирус тестралди тестикъ жезвачтлани, коронавирусдин цийи "омикрон" штамм (саки 90 процент) яз хъунни мумкин я. Виликанбурув гекъигайла, цийи штаммдикди азарлу хъанвайбурун гьалар пис туш. Амма и жуьре (штамм) лап фад кълизва, районда арадал атанвай гьалари и кар субутзава.

Жафер Къурбанисмаилова вичин докладда къилди хуьрериз талукъ делиларни райжна. Ик1, виридалайни гзаф ксар члехи хуьрера азарлу хъанва. Абурукайни 82 процент пенсиядин яшара авайбуру я. Адан гафаралди, мукъвал гьафтейра азар акатзавайбурун къадар яваш-явашдиз агъуз аватда. Поликлиникада азарлуяр къабулун вахтуналди акъазарнавайвилляй медицинадин сифтегъан звенонин идарайрал еке пар ацалтзава. ЦРБ-дин "Тади куь-

мекдини" вири къуватралди къвалахзава, суткада 20-далай виниз азарлуярин гьарайдиз гьай дуьгуьзза.

Къилин духтур районда коронавирусдиз акси рапар ягъуникайни рахана. Адан делилралди, районда 17525 касди азардиз акси рапар янава, ида 61% тешкилзава. Виликан гьафтеда вакцина авачирвилляй и къвалах акъазаруниз мажбур хъана, амма жуьмядиз поликлиникадиз члехибуру патал - 600, аялар патал 70 доза хъана. Члехибуру рапар ягъун давамарзава, амма аялриз рапар ягъиз къандайбуру авач.

Азар чукулун тавун патал Ж.Къурбанисмаилова эпидемиологиядин чуру гьалар арадал татунин къайдайрал амал авуниз, ПЦР-тестар вахкуниз ва азардиз акси рапар ягъуниз звер гана. Мадни ада Оперштабдин членривай аялриз коронавирусдин азардиз акси рапар ягъунин важиблублин гьавурда тунин къвалах тухун тла-лабна.

Гуьгуьнлай совещанидал РХО-дин начальникдин заместитель Къачабег Аминова чирвилер гудай идарайра арадал атанвай гьаларикай доклад авуна. Къилди къачуртла, ада райондин кьве мектеб - Къасумхуьруьн 1-нумрадин ва Цийихуьруьн - дистанционный къайдада чирвилер къачунал элячлунин къарар къабулнавайди райжна. Чирвилер гудай идарайра авай гьалар, гьа гьисабдай яз азарлу хъайи аялрин, муаллимрин ва амай персоналдин гьахъ-гьисаб гьар йикъан гуьзчивилик квайдиди къейдна. Адан гафаралди, райондин амай мектебра гьалар пис туш, гьавилляй абурун директори аялри адетдин къайдада чирвилер къачунин къарар къабулна.

Райадминистрациядин къилин общественный хатасузвал хуьнин рекъай заместитель **Абуталиб ФАТУЛЛАЕВ** республикадин къилин санитарный духтурдин ковиддиз акси тапшуругъар къилиз акъудзавай гьалдикай рахана. Къилди къачуртла, ада хуьрерин поселенийрин къилеривай диндин идарайрин къвалах гуьзчивилик кутун, и хиле, гьакъни яшайишдин рекъай къуллугъзавай ва хуьрерин администрацияра къвалахзавай ксариз чкайрал ПЦР-тестар вахкудай мумкинвал тешкилуник гьерекал кутун теклифна.

Совещанидин нетижаяр къадайла, райондин къили чуру азардикъ галаз женгина вири къуватар ишлемишун, гьакъни агъалийри ва жавабдар вири ксари эпидемиологиядин гьалариз талукъ къайдайрал къелелай амал авун лазим тирди къейдна. Оперштабдин членриз талукъ идарайрихъ галаз санал хатасузвал ва азардин вилик пад къунин серенжемар (гьа гьисабдай яз инсанар гзаф къват1 жезвай чкайра дезинфекция авуниз), гьакъни СМИ-рин такъатрихъ галаз санал агъалияр (гьа гьисабдай яз диде-бубаяр аялриз коронавирусдиз акси рапар ягъунин важиблублин) гьавурдик кутунин къвалахар къиле тухунин (ва ик1 мад) са жерге тапшуругъар гана.

Виридаз чешне “Ткезбан бах”

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Бязи вахтара, гьикъван члехи къуллугърал хъайитлани, къвалахдилай элячлай ксар фад рикелай фидай вахтарни, дуьшуьшарни жеда. Амма къенин чи макъаладин игит дишегълидидил яргъал йисара зегъмет чулгур, регьбервал гайи коллективда вичин гьакъисагъ зегъметдалди, хуш рафтарвилелди гьар садан рикелдерин гел таз, чка къаз алакъна.

Чи суьгъбет 1995-йисалай Дагъустандин здравоохраненидин министерствонин лабораторный диагностикадин рекъай штатдик квачир къилин пешекаряз зегъмет чулгур, яргъал йисара Республикадин диагностикадин центрадин (РДЦ) лабораториядин отделенидиз регьбервал гайи, вичин ери-бине Стлал Сулейманан райондин Сайтархуьряй тир Ткезбан ЭСЕДОВАДИКАЙ я. Къвалахдин йисара ада диагностикадин 60-далай виниз къайдаяр уьмуьрдиз кечирмишна. Нетижанда азарар, гьа гьисабдай яз садакай масадак акатдайбуруни, фад дуьздак акъуддай мумкинвал хъана. И рекъе къазанмишай агалкунрай ам чухсагъулрин хейлин чарарин ва гуьрметдин грамотайрин сагъибя...

Ткезбан Мегъамедсаидовнадихъ галаз зи сифте гуьруьш 13 йис идалай вилик къиле фенай. Редакциядин тапшуругъдалди зун адакай макъала хъиз РДЦ-диз рекъе тунай. Им Т.Эседова къвалахдин яц1а авай вахт тир. “Йисан виридалайни хъсан духтур” конкурсда (28 номинациядай къиле тухвай конкурсдин нетижайрин сиягъда чи са шумуд ватандаш мадни авай) “Виридалайни хъсан духтур-ахтармишунардайди (исследователь)” номинацияда РДЦ-дин лабораториядин отделенидин а ч1авуз заведующий тир Ткезбан Эседова гъалиб хъанвай. Гуьгуьнлай адан руш, республикадилай къеъени машгъур гинеколог, ДГМУ-дин кафедрадин заведующий, медицинадин илимрин доктор, профессор Асият Эседовнадикай (гаф къатай кадал луьгъун, адан буба медицинадин илимрин доктор, профессор, РФ-дин ва РД-дин лайихлу духтур, вичин вири уьмуьр медицинадин хилез бахш авур Эсед Мутагъирович Эседова я), РДЦ-да зегъмет чулгуьззавай чи ватандашрикай макъалаяр къийдайдла, гуьруьшмиш жедай, гьатта 2011-йисан июндиз адан регьбервилек кваз” Дагъустанда лабораториядин медицина вилик тухунин мумкинвилер” лишандик кваз (“Сагъламвал” Милли проектдин сергъятра аваз маса къачунавай тадаракар ишлемишдай тежриба хкажун патал) РДЦ-да къиле тухвай конференцияда иштиракдай мумкинвални хъанай. Медицинадин хиле ихътин серенжемар, низ чида, ада гьикъван къиле тухванатла!

Амма гуьруьш хъайи гьар сеферда Ткезбан Мегъамедсаидовна вичин къвалах дериндай чидай пешекар, сабурул, камаллу, чарадан т1алдикай хабар къадай рикел авай дишегъли тирди субут хъунилай гьейри, жуьреба-жуьре миллетрин векилри къвалахзавай идарада адаз ийизвай гуьрметди заз генани екез таъсирнай, ам виридаз “Ткезбан бах” хъуни зун мадни шадарзавай. Исъядани, лайихлу пенсиядиз экъеч1навайлани, коллективди адаз екез гуьрметзавайди мадни субут жезва - санал къвалахай юлдашри адан хайи югъ рикелай ракъурзавач, газетдин чинилай адав чими келимаяр агакъарун т1алабнава...

Ингъе адакай коллективди редакциядиз рекъе тунвай чарче вуч къъенватла:

“Хъсан пешекар, насигъатчи, камаллу дишегъли, гьамиша гьар садав еке дикъет гуналди эгеч1дай, къени къилих авай, гьар садаз вичелай алакьдай куьмекар гудай Ткезбан Мегъамедсаидовна чна коллективда дат1ана чими гьиссералди рикел хкизва. Ам вичин везифайригъ эгеч1ай вахт республикадин

здравоохраненидин саки вири хилер патал четинди тир. Тадаракар, ахтармишунар къиле тухун патал реагентар бес жезвачир, виниз тир дережадин пешекарар авачир. Амма адаз четинвилерихъай кич1е хъанач. Ада диагностикадин отделенидин къвалах хъсанарун ва вилик фин, анаг лазим тадаракарди таъминарун патал программа тукълуьрна. Лабораториядиз регьбервал гайи са шумуд чулуд йисуз ада ина 7 отдел арадал гъана, адалай абуру лазим вири пешекаралди таъминариз ва подразделение РФ-дин клинко-диагностикадин лабораториядин арада хъсан дережадиз акъудиз алакъна. Адан къвалахдин къилин принцип инсанрин, абурун сагъламвиллин къайгъударвал авун ва вичин хиле авай жавабдарвал виниз тир дережада аваз гьиссун тир. Ам пенсиядиз экъеч1ун коллективди заландиз къабулна”.

РДЦ-дин врач-лаборант Лариса Гуровади и чарче Т.Эседова ихътин келимайралди рикел хкизва: “Ам чаз виридаз диде хъиз тир. Сифте йисара чахъ, лабораторияда къвалахзавай жезгиприхъ, тежриба авачир. Гзаф крар чирун вилик квай. Ткезбан Мегъамедсаидовнадилай чун вири са хизан хъиз къватлиз ва коллективда вилик фидай, пешекарвал хкажудай хъсан гьалар тешкилиз алакънай. Ада чазни вири сирер чирна. Москвада пешекарвал хкажун патал рекъив гъана. Чун гзафбуру меркездин медицинадин члехи идарайриз пешекарвал хкажиз командировкайриз фенай. А вахтунда за, сифтегъанбурун жергедай яз пешекарвиллин сертификат къачунай. Ада и кардик еке пай кутурди зи рикелай садрани алатдач. Къенин юкъузун зун патал ам диде хъиз я”.

“Вичин т1вар къуна, атай гъич са касдизни Ткезбан бахди куьмек тавуна тунач. Ахътин ксарни тилим хъанач. Алай вахтунда жуьреба-жуьре клиникайрни поликлиникаяр, гьа гьисабдай пулдихъ къуллугъар къилиз акъудзавайбуруни, идахъ галаз сад хъиз, азарлудаз лазим атай анализ вахкудай мумкинвилерни артух хъанва. Амма Ткезбан Мегъамедсаидовнадин девирда республикадин диагностикадин центрадал алай пар ишлаки екеди тирди шаклувилик кутаз жедай кар туш”, - алава хъийизва РДЦ-да зегъмет чулгуьззавай Къ.Агъахановади.

Асият Эседовадихъ галаз суьгъбетдайдла, ада вичин хизандикай, дидедикай лагъай гафарни зи рикел хкезва:

- Зи дидени буба заз вири крара чешне я. Зун гъевчи ч1авадай абуру инсанриз куьмек гуз гъазур яз члехи авуна. Дидедикай лагъайтла, ам, къвалахал хъиз, къвалени вири крар чешнелудаказ ва акъалтлай тамамвилелди къилиз акъудиз алакъзавай, са къусни фурс квачир дишегъли я. Вири хъиз, къвалахал галатзаватлани, ам хизандизни гьамиша артух фикир гуз алахъзава...

Чна, РДЦ-дин коллективдин т1алабун къилиз акъудун яз, Ткезбан Мегъамедсаидовнадиз хайи югъ риклин сидкъидай тебрикзавач. Чи мурад яргъал йисара вичин везифаяр намуслудаказ къилиз акъудай адахъ мягъкем сагъламвал, клубанвал ва хизанда мадни хушбахтлувал хъун я.

Абдулфис ИСМАИЛОВ

(Эвел 5-нумрада)

Нетижда шегьерриз яд тухудай маса кутугай чешмеяр акуна, Самурдин тебиатдин комплексни сагь-саламатдиз амукуна, кьарасуяр кьуранач, жемьдихъ хъсан кьулай рехъни хъана. Гьахъ лагьайтла, ракъун рекьел переезд эцигна куьтягнавач, Хутун-Къазмайрин хуьрун юкьвай физвай рехъ ции туькьурна акьалтларун хиве кьунва. Аквазва хьи, Юрий Мевлюдинов, "Самурдин там халкъди вичи хуьзва" лугьналди, гьахълу я.

Чкадин агьалийри тебиатдиз зарар тагун, тамун девлетрикой иесивилелди менфят кьачун чпин гражданилин буржи яз гьисабзава. Амма тамар хуьн, абурухъ гелкьуьн тешкилун, гьа гьисабдай яз, и кардал агьалийрин кьуватар желб авун "Самурский лесопарк" ГКУ-дин зегьметчи коллективдин килин везифа я. Вичин везифаяр кьилиз акьудиз коллективдидай алакьзава. Са патахъай килигайла, ибур хкатна вилиз аквадай хътин кьвалахар туш. Муькуь патахъай, эгер абур тийиз хъайитла, нетижда чьуруди жеда.

миша авайди я. Чпиз акур зирзбил кватл хьувун патал. Гьайиф хьи, ял ягъиз тамуз физвайбурун жергеда меденивал, кьадирлувал бегьем дережада авачирбури жезва.

"Самурский лесопаркдин" коллективди школьник тебиатдал рикл алай кьадирлуьр яз тербияламишунин кьвалах кьейд авун герек я. Ина Билбил-Къазмайрин юкьван ва Приморскдин кьуйд йисан школайра тежрибалу муаллимар - Феликс Шамсудинов ва Афисат Эфендиева кьиле авай школьникрин лесничествояр тешкилна гзаф йисар я. Абурун ихтиярда тебиат чирдай, экологиядин тербиядин серенжемар тухудай майданар вуганва. Подмосковьед кьиле феий Вирироссиядин конкурсда Мегьарамдхуьруьн райондин Приморскдин школадин лесничестводи кьвед лагьай чка кьун шад жедай кар я.

Самурдин тамун девлетрикой анжах XIX асирдин эхирра Тимил-Тимил менфят кьачуз эгечна. Гьа чьвалди ам булвилелди ничхирар авай, кьачичлухри кьунвай, кьалин, кьакьан, мичи там тир. Вацлар хътин чьехи бязи гурлу кьарасуьрин деринвал (са 60 йис инлай вилик

авай Самурдин там тирди аквазва. Им хъсан кар я. Ада алай девирда, вири дуьньяда туризм экономикадин гзаф хийирлу хилез элкьвенвайла, регион вилик тухуниз, гьа са вахтунда тебиатдин надир девлетар хуьниз куьмек гун герек я. Инсанриз меденидаказ, тебиатдал ял ядай шартлар, мумкинвилер яратмишун жезва. И пуд месэла гьалунин мураддалди я "Самурский" милли парк тешкилнавайди.

Амма и кардихъ гзаф фагьумна, фикир гана кланзавай маса терефни ава. Тамун юкьва ва адак клана чьехи 6 хуьр ава. Чкадин агьалийрихъ тарихдин гьерекатдин нетижда виш йисаралди тештихъ хъанвай, тамухъ, кьарасуьрихъ, вацлухъ, гьуьлуьхъ галаз алакьалу тир яшайишдин, уьмуьрдин кьайдаяр арадал атана, мягькем хъанва. Абуру чьур хуьнин нетижани чьуруди жеда. Ина, исятда кьадагьа амачтани, ахътин девирарни хъана хьи, тамарин юкьва яшамиз жез, ваз кьула кудай, фу чрадайла хьрак кутадай цьам-кларас тамай гьидай ихтияр авачир. Гьуьле авай балугьрик гьуьлуьн кьерехда яшамиз жезвай агьалийрин пай кумач. Лугьзува хьи, балугьрин кьадар лап Тимил хъанва.

Там хуьзвайди халкъ я

чпин яшар 80 йисалай алатнавай агь-сакьалрин ихтилатрай) 1,5 метрдилай артух тир. Муьшкьурдин агьалийри чпин игьтияжар патал хуьтлуьз кудай кларасар, тамун емишар кватлзавай, эцигнардай кларасдин материалар гьазурзавай. Самур вацлай ва кьарасуьрай хъсан, кьиметлу жинсинин (гила кьедаргьани алачиз кьазвай).

Эвелни-эвел тамухъанар там цьаьр кьуникай хуьнин кьайгьуда ава. И кар абурун гьар йикъан гуьзчивилик ква. Алатай йисара цьаьрин вилик пад кьадай зулар 34 км мензилда туькьурна. Шаз алава яз цийи 8 зул туькьур хуьвуна. Санлай 360 гектардин чкада тарар зиянкар гьашаратрикойни азаррикой хуьнин мураддалди ахтармишунар кьиле тухвана, 4 гектарда цийи там кухтуна, шамагьаждин ва шабалтдин 200 кьелем акьурна.

Кьейд авун герек я хьи, там яшайишдин зирзбилдикой михьи яз хуьнин карни, виликандав гекьгайла, хъсан хъанва. Виликдай иниз гадар тийизвай зат авачир. Чьур хъанвай холодильничкарни парталар чухьудай машинара, куьгьне диванар, месер, канистраяр ва ик мад. Мехьер авурдалай кьулухъ амуькьзавай пластикадин ва шувшедин бутулкаяр гадарзавай чкани тамукай хъанвай. Ихътин кьайгьусуз ксарни чахъ авачиз туш. Гьа ик хуьрерин патарив гьай тамун чкайра зирзбилдин гьамбарар арадал кьезвай.

- Маса чара хъанач, - рикел хъизва Юрий Мевлюдинова, - там зирзбилдикой михьи авун патал чна 8 суботник тешкилна, 8 "КамАЗ" машинда авай зирзбилар кватна гадарна. Мехьерилай гуьгьуьниз тамуз зирзбил гадарайбур (кьуд кас) вужар ятла, чирна, протоколар хъена, жерме эцигна. Тамар цьаьр кьуникай, михьидакъ хуьнин месэлайрай агьалийрихъ, школьникрихъ галаз 20 собрание тухвана. Тамун чил законсуз кьунвайбурулай 5 протокол хъена. Активистрин иштираквал аваз патрулри тухвай ахтармишунрин нетижда 105 акт хъена. Серенжемар гзаф тухузва, абуру хъсан нетижарни гузва. Тамун девлетар хуьнин рекьей агьалийрин активвал артух хъанва. Амма кьайдаяр чьурзавай дуьшуьшар гьелелиг амазма, иллаки михьивал хуьнин карда. Чи инспекторин машинра зирзбил кватдай мешокар, кьвалахдайла алуькьдай бегьлеяр, маса алатар гьа-

риз-царуз гьалтзавай) балугьар са кьадагьани алачиз кьазвай.

Ахпа, ина алатай асирдин сифте кьилера ракъун рехъ ва "Самур" станция эцигайла, тебиатдин девлетрикой менфят кьачун гегьеншарна. Дербент шегьердин кларасдихъ авай игьтияжарни артух жезвай. Неинки кудай кларасдихъ. Ина кьвердавай чпин майданар гегьенш жезвай уьзюмлухра акьурдай даяхар патал Самурдин тамай таркалар - бегьем чьехи тахъанвай жегьил тарар, тазар атлуз, гьар йисуз вагонралди шегьердиз рекье твазвай.

Пачагьдин девирда бул ресурсар авай Самурдин там эвелдай вири жемьятди сад хьиз менфят кьачудай чка тир. Патав ракъун рехъ, шегьер хъайила, чкадин агьалийрикой карчивилин алакьунар авайбуруз "пулдин тьям", адахъ авай кьуват ва мумкинвилер муькуьвай акуна. Ахпа Тагьирхуьруьн-Къазмайрал тахта чьугвадай чехни арадал атана. Тамарин чьехи майданар кьилдин ксарин хьусиятдиз вуганвай. Варлуьр мадни варлу жезвай...

Самурдин тамун "статус" гзаф сеферра дегиш хъана. Адакай лесничество хъана. Ахпа - лесхоз, леспромхоз, мехлесхоз, госзаказник, госприродпарк. 2003-йисуз элкьвена мад сеферда - лесхоз. 2008-йисуз нубатдин сеферда - "Самурский лесопарк". 2019-йисан декабрдиз кьабулай РФ-дин Гьукуматдин Кьарардин бинедаллаз, Дагьустанда, Ахъегь, Дербент, Докьузпара ва Мегьарамдхуьруьн районрин мулкарал "Самурский" национальный (милли) парк тешкилнава. Адан асул кьурулуш туриствилин чьехи метлеб

Эхъ, гьакьикьатдани, Тимил хъанва. Амма и карда агьалийрин тахсир авач. Алатай асирдин 80-йисарин эхирдай гьар йисуз, куьтумри куьр гадардай (нерест) девирда браконьерин вилик пад кьун патал чьехи кьуватар желбзавай: Дербентдай, Махачкьаладай ва маса регионрай рыбьоохранадин инспекторар, "цел алай милицаяр", райондин милициядин ва меркездай кьенепатан крарин министерстводай тир, прокуратурадин ва маса идарайрин кьуллуьгьчяр. Им жанавурдал чеб тапшурмишай мисал хъана. Балугьар браконьерикай хуьз атанвайбурукай (виридакай ваъ, гьелбетда,) чпикай "браконьерар" хъана. Чкадин халис браконьерар абуру "кьвалах" авачиз тунач, чпин идарадик кутуна. Виридалайни чьур кар ам тир хьи,

абуру балугьар туьретмиш хуьниз чьехи зарар гана. Куьр гадариз гьуьляйкьарасудин яд кватнавай вириз кьезвай куьтуммар йифиз кьаз, машинралди шегьерриз дашмишиз хъана. Балугьар хуьнин везифа, "Рыбоохранадин" хьиз, пограничникрин хивени твадалди гьа ик амуькьна.

Эгер госуьдарстводи, халкъдин куьмекдалди, там хуьнин кар дуьздаказ, гьа гьисабдай, хуьрера яшамиз жезвайбурун итижриз зиян тежедайвал тешкилайтла, тебиатдиз я чкадин агьалийривай, я туристривай зарар гуз жедайди туш. Самурвийрин рикелай алатзава, гьукум, чьехи ихтиярар гьиле авайбурун гьужумрикой Самурдин там хуьдайла, чеб гьихътин кьевера гьатнайтла.

Кьвед лагьай месэла. "Самурский" милли парк "Самурский лесопарк" идарадин чкадал тешкилзавай федеральный метлебдин цийи идара я. Цийи идарадин коллективда эвелни-эвел чпихъ кьвалахдин чьехи тежриба хъанвай, тамун гьи чка гьи гьалда аватла, гьинал гьи тар, гьи кьарасу алатла, тамун майишат хъсандиз чизвай алай вахтунда кардик квай лесопаркдин работникриз чка хъанайтла, хъсан жедай.

Карчийриз

куьмекдин кьуллуьгь

Алай йисалай башламишна, Россиядин мулкунал, ахтармишунин кьайдада аваз, гьевечи ва юкьван карчивал (МСП) патал Рекьемрин платформадин кьвалах башламиш хъанва. Идакай МСП-дин корпорациядин пресс-кьуллуьгьди хабар гузва.

Карчийриз куьмек гунин госуьдарстводин платформа МСП-дин корпорацияди РФ-дин экономикадин рекьей виликди финин министерстводихъ галаз санал туькьурнава. Карчивилиз куьмек гунин милли проектдин сергьятра аваз арадал гьанвай ада госуьдарстводин ва алишверидин бинедаллаз кьвалахзавай сервисар ва кьуллуьгьар бизнес патал тьем акакьдайбур авун лазим я.

"Алай вахтунда платформада жуван кар гьиле кьун ва лазим кьайдада кьиле тухун патал куьмекдин 11 онлайн-сервис ишлемишиз жезва. Йисан эхирдалди абурун кьадар 15-далай артух жеда. Сервисар гьихътинбур жедала, платформа туькьурунин карда иштираккай карчийри чпи хъянава ва тайинарнава", - лугьзува малуматда.

Платформади менфятлу тир са жерге кьуллуьгьар санал кватнава: ФНС-дин ва Центробанкдин делилрин бинедаллаз бизнесдин рейтинг гьихътинди ятла тайинарун, законриз талукь дайджест (алай вахтунда бизнесдиз талукь тир вири законар (эхириджи дегишвилер) ва абурун гьавурда гьатун патал лазим тамам делилар, баянар), виридалайни гзаф герек жезвай документрин шаблонар авай конструктор, 10 миллион манатдив агакьдалди кредит кьачун патал санлай са шумуд банкдиз арзаяр ракъурдай мумкинвал гузвай, вичиз тешпигь авачир сервис ва ик мад.

Идалайни гьейри, бизнес гьиле кьаз кланзавай карчийривай са шумуд декьикьадин вахтунда чпиз кьулай жедай ихтияррин ва налогрин кьайда хьагьиз, гьакьни, госпошлина тагана ва налогрин идарадиз тефена, бизнес регистрация ийидай арза рекье тваз жеда.

Сервисдин важиблу пай адакай ибарат я хьи, ада региондин патайни куьмек ишлемишдай мумкинвал гузва. Гьелелиг адак уьлкведин 10 региондай тир 37 кьуллуьгь кутунва. Гуьзлемишзавайвал, 2022-йисан эхирдалди адак РФ-дин амай вири регионарни кутада.

Савадлувал хкаждайвал

2022-йисуз Россияда уьлкведин агьалийрин рекьемрихъ галаз алакьалу рекьерай савадлувал артухарунихъ элкьурнавай ва яргьал вахтуналди фикирда кьунвай программа кардик кутада. Идакай РФ-дин гьукуматдин телеграм-каналди хабар гузва.

Программдин сергьятра аваз агьалийрин жуьреба-жуьре дестеяр, гьа жергедай яз студентар, пенсионерар ва аялар патал гьазурнавай образованидин цийи сервисар арадал гьида.

Программа туькьурунин ва ам уьмуьрриз кечирмишунин рекьериз субсидия кьачуник рекьемрин рекьей савадлувал хкажунин хиле икьван чьавалди проектар кьилиз акьудай тешкилатривай умуд кутада жеда. Госуьдарстводин патай куьмек конкурсдин нетижда хьагьайбурувай кьачуз жеда. Ам рекьемрин рекьей вилик финин, алакьадин ва массовый коммуникациядин министерстводи кьиле тухуда.

Санлай кьачурла, 2024-йисалди программадиз субсидияр чара авун патал 600 миллион манат - гьар йисуз 200 миллион манат - рекье твада. Финансар федеральный бюджетдай федеральный милли "Рекьемрин экономика" программдин "Информациядин хатасузвал" проектдин сергьятра аваз чара ийидайвал я. Ихътин программа кардик кутунин себеб ам я хьи, онлайн-шартлара кьвалахун патал агьалияр, гьар са кас рекьемрин жигьетдай савадлуьди яз хуьнин важиблувал кьвердавай артух жезва. Программадиз талукь яз баянар гузвайбуру гьисабзавайвал, хатасузбур тушир сайтриз гьахъувай, интернет-сетда авай луту-пуйрин гьерекатрай кьил акьудиз тахьуни инсанрин гуьгьуьлар чьурдай нетижайрал гьизва.

Хъсан пешекарриз рехъ гана кланда

Масуб МАГЪМУДОВ,
отставкада авай полковник

Зак лап гъвечи чавалай са хесет ква. Хъсан кылихар авай, вичин кеспи чидай, халкъдин, кваллахзавай коллективдин арада гъурмет авай са касдикай хабар хъайитла, за адахъ галаз таниш жез, дуствилин алакъяр тайнариз клан жеда.

Са шумуд йис хъана заз зи таниш-ривай Стлал Сулейманан райондин Цийихуруун юкван школадин директор тир цмурви ЯГЪИБЕГОВ Бег Абдулгъашимович хъсан муаллим, инсанвилин кылихар авай руководитель я лугъуз ванер къевез. И школада кваллахна, алай вахтунда пенсиядиз фенвай химиядин тарсар гайи муаллим Патимат Мегъамедовна чи районда авайбуруз хъсандиз чиде. Патимат Мегъамедовна аварви руш я, лезги гададиз кысмет хъайи ада лезги хуьре аялриз химиядин тарсар гана, алай вахтунда ада чехи классра клелзавай аялрихъ галаз вичин квалле тарсар тухузва, абур ЕГЭ-диз гъазурзава. Патимат Мегъамедовнадин патав маса хуьрейни аялар къевезва, ам районда лап хъсан муаллимикай сад я.

Заз Патимат Мегъамедовнади хъ ва адан умуьрдин юлдашди хъ галаз таниш жез кланзавай. Гъа ик зун школадиз акъатна ва мектебдин директор Бег Абдулгъашимович хъ галаз таниш хъана. Дуьз лагъайтла, заз ам садлагъана хуш хъана. Адан ачух чин, мугъман атайла шад хъун, яшдиз чехи касдиз гъурмет авун, ихтилат ийидайла вич вине кун тавун - зун зи патав гъайди халис педагог, вичи дережадин пешекар, хъсан руководитель тирдан гъавурда гъатна.

Ягъибегов Бег Абдулгъашимович 1966-йисан 3-октябрдиз Стлал Сулейманан райондин Цмуррин хуьре дидедиз хъана. Адан буба Абдулгъашим районда твар-ван авай маларин дуктур, хъсан инсан я.

Бег Абдулгъашимовича 1983-йисуз Къасумхуьрун юкван школа куьтягъна, ДГПУ-дин къецепатан чаларин факультетдик экечина. Армиядай хтайла институтда клелун даварна, 1990-йисуз ингилис ва немс чалан тарсар гудай муаллимвилин диплом къачуна. Ам Стлал Сулейманан райондин Алкъвадрин юкван школадиз рекъе туна. 1999-2005-йисара Бег Абдулгъашимовича, къецепатан тарсар гудай муаллим яз, Цийихуруун юкван школада кваллахна. 2006-йисуз ам школадин директордин заместителвиле тестикъарна, са йисалай гъа и школадин директор хъана, къенин йикъалди кваллахзава.

Бег Абдулгъашимович Дагъустан Республикадин образованидин отличник ва РФ-дин умуми образованидин гъурметлу работник я. И тварар адаз вичи ийизвай кваллахдай хъанвай агалкъунриз килигна ганва. Цийихуруун школадин дарамат 1979-йисуз 260 аял патал фикирда къуна эцигнава. Алай вахтунда школада 679 аялди пуд сменада клелзава. Мектебдин дарамат куьгъне хъана, электричестводин линиярин, чим гудай къурулушдин ва маса жуьредин кваллахар бинедилай ремонт авуна чкадиз хъана кланзава.

Школада 101 муаллимди кваллахзава, абурукай 3 РД-дин лайихлу муаллим я, 16 муаллимдиз "По-

четный работник общего образования РФ" твар ганва, 21 муаллимдихъ кылин категория ава. Школада клелзавай 679 аялдикай 130 отличника я.

1-4-классра клелзавай 298 аялдиз йикъа садра чими хуьрек гузва.

2020-2021-келунин йисуз мектебда клелзавай аялри райондин ва республикадин олимпиадада хъсан чкаяр къуна. 10-классда клелзавай Тагъиров Шамила республикадин олимпиадада математикадай сад лагъай чка къуна, ада гъакни Сочи шегъерда авай образованидин "Сириус" центрадин курсарани сад лагъай чка къуна. Алатай йисуз мектеб акъалтларай 29 аялдикай 6 медалистар я, абуру алай вахтунда вузра клелзава.

Школа куьтягъай выпускникрин арада физикадинни математикадин илимрин доктор Р.Ш.Бутаев, Стлал Сулейманан райондин кыл, алим Н.Ш.Абдулмуталибов, Госдумадин вилкан депутат М.М.Абасов, Красноярск шегъердин машгъур карчи Р.М.Абасов, Госдумадин депутат хъайи карчи А.Н. Нуьдурбегов ва са жерге маса ксар ава.

Бег Абдулгъашимовича закайни хабар авай, адаз зун Къасумхуьрун телевиденидин передачайрай акунвай. Заз аялрихъ галаз школа куьтягъна, Дагъустандай патаз фейила, абуру чеб гъик тухвана кландатла, гадаяр военный институтриз келиз фин патал вуч авуна кландатла, законар чурайла кылел вуч къведатла, гъадакай, чи халкъдин тарихдикай ихтилатар авун хуш кар тирди чир хъайила, школадин директордиз шад хъана.

Ада заз школадиз атун ва аялрихъ галаз и месэлайрай ихтилатар авун теклифна. Чна юг тайнарна. Зун гъавурда гъатайвал, Бег Абдулгъашимовича школада клелзавай аялрин тербиядиз ва и кваллахда ветеранри иштиракуниз еке фикир гузва. Декабрдин вацра зун школадиз атана, чехи классра клелзавай аялар ва гъа классрин руководителар квалтна, винидихъ къалурнавай месэлайрай ихтилатар авуна. Гъажи Давудан, Ярагъ Мегъамедан, Стлал Сулейманан, Михаил Лезгинцеван, Сергей Меликован, чи алимрин, игитрин, генералрин умуьрдин рекъикай, игитвиликай, чулгунвай зегъметдикай, агалкъунрикай, гъакни Дагъустандин халкъарин арада авай дуствиликай, ичкиди гузвай зияндикайни ихтилатариз аялри дикъетдивди яб гана.

Мярекатдин эхирдай за лап хъсан клелзавай пуд аялдиз Нариман Ибрагъимован "Инсанвал, адалатлувал ва дуствал патал женгина" ктабар гана.

Бег Абдулгъашимовича хъ галаз суьгъбетдай заз малум хъайивал, школа акъалтларай медалистрикай, выпускникрикай бязибур военный институтриз физва, абур акъалтларна офицерар хъанвайбури гзаф ава. И карди зун гзаф шадарна.

Мектебдин муаллимрихъ галаз авур суьгъбетрай зун гъавурда гъатайвал, Бег Абдулгъашимович гзаф савадлу, виниз тир пешекарвилин чирвилер авай, адалатлу, намуслу, инсанперес, масадан гъавурда гъатдай кас ва руководитель я. Гъич са вахтундани ада муаллимриз гъарайдач, кефи хадач, герек гаф арада маса кас авачиз лугъуда. Къуллугъдин рекъай вичин везифаяр адаз хъсандиз чизва, тукъвейвал кыле тухузва, муаллимрин, школада клелзавай аялрин, абурун диде-бубайрин ва хуьрунвийрин арада еке гъурмет ава.

Б.А.Ягъибегован педагогвилин виниз тир дережадикай, алакъунрикай заз райондин образованидин управленидин начальникдин заместитель Къачабег Аминовани развилелди лагъана.

Бег Абдулгъашимовичан умуьрдин юлдашди Стлал Сулейманан райондин центральный больницадин реанимациядин отделенидин старший медсестравиле кваллахзава.

Чехи гада Тагъира юридический рекъай пешекарвал къачунва, вичин хизанни галаз Махачкъалада яшамш жезвай ада республикадин арбитражный судда кваллахзава.

Руш Фаидади Тулада медуниверситет куьтягъна, Краснодарда духтурвиле кваллахзава. Вичин хизан хъанва. Гъвечи гада Гъажирамазана Саратовда меакадемияда вад лагъай курсуна клелзава.

Бег муаллимдихъ галаз таниш хъайила заз чир хъайивал, адан диде Агъа Макъарин хуьрай я. Агъа Макъаз хъфидай рехъ Цмур хуьруни юкъвай физвадлай тир. Чи хуьрунни Цмурин арада сих алакъяр авай.

Лагъана кланда, зун гзаф школайриз фена, бязи школайрин директорар къве гаф галкъурна рахаз чин тийидайбурукай я, абуруз чпин везифаяр, я гъи къайда муаллимрихъ, аялрихъ галаз кваллах тухвана кландатла чизвач. Абуру кваллахзавай коллективра секинвал жедач, хала-хатурвилелди месэлайр гъалзавай школада клелзавай аялрин гъалин чуруди жеда.

Бег муаллим директорвиле тестикъардай вахтунда Стлал Сулейманан райондин образованидин управленидин начальникдин везифаяр Дагъустандин халкъдин шаир Майрудин Бабаханова тамамарзавай. Ада заз лагъайвал, Бег Абдулгъашимович а вахтунда районда лап хъсан муаллимикай сад тир. Хъсан инсанар тир адан диде-бубади чпин хъиз лап хъсан тербияни ганвай. Гъавилай директордин къуллугъдал Б.Ягъибегован кандидатурани ада теклифна ва тестикъарна. Бег муаллимдиз и кардикай вилкамаз гъатта хабарни авачир. Кадрийрин месэла Майрудин муаллимди хъиз дуьз гъяли хъайитла, инанмиш я, мектебрин кваллахар лап хъсан кыле фида.

Идалайни башкъа, хъсан пешекар тирди вичин кваллахдалди тестикъарнавай, халкъдин арада гъурмет авай инсанриз рехъ ачухна, абурун хиве генани жавабдар къуллугъар туртла, райондизни, республикадизни, халкъдизни хийир жедай.

“Регъят рекъер авач”

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Макъаладин игит Къурагърин 1-нумрадин умуми образованидин юкван школада урус чаланни литературадин муаллим яз кваллахзавай, Дербент шегъерда кыле фейи "Йисан муаллим-2022" конкурсдин зонадин паона 2-чка къур Ирада Агъмедовна УРДИХАНОВА я.

Ам 1990-йисуз Къурагъа, "Тади куьмек" машиндал шофер яз кваллахзавай Агъмед Урдиханован хизанда дидедиз хъана. 2005-йисуз агалкъунралди 9-класс акъалтларна, Дербентдин педучилищедин сифтегъан классрин муаллимвилин отделенидик экечина. Лап хъсан кыметралди 2010-йисуз училище акъалтларна, ам кваллахиз хайи школадиз хтана. Кваллахдивай къерех тахъана, вичин пешекарвилин дережа "Юждаг" институтда даварна. Эхиримжи вад йисуз школадин урус чаланни литературадин муаллимрин методикадин объединенидин кыле ава.

Ирада Агъмедовнади вичин кылин агалкъун эхиримжи йисара райондин "Живая классика" конкурсда, предметрин олимпиадада ва сочиненияр кхынай аялри къазвай хъсан чкаяр яз гъисабзава.

Чи арада хъайи суьгъбетдай малум хъайивал, ада вичин сад лагъай выпускникрин нетижайрал дамахвава. Муаллимдивай тлугъвалдин четин шартлара арада яргъал мензил аваз клелзавайбуру, образованидин асул месэлайриз къец тагана, активнидаказ кардик кутуна, абурун чирвилер мягъкемариз алакъна ва нетижада вичевай балларни къачуна: предметдай юкван балл 71 я, виридалайни виниз балл - 98.

■ Вун муаллимрин конкурсдик гъик хъана экечайди я? - хабар къуна за.

- За эхиримжи йисара районда кыле физвай конкурсрин муниципальный паона иштиракзавайбуру вуч ийизватла ахтармишиз хъана. Гъакни жуван къуватар ахтармишна. Гъа ик, зазни и конкурсда иштиракиз клан хъана.

"Йисан муаллим" конкурсда иштиракзавайбуру патал Махачкъалада вердишардай семинарни кыле тухвана. Ана авай тежрибалу муаллимар акурла, заз са тлимил къван къурхуни хъана, - давармарзава вичин суьгъбет ада. - Ахпа абурухъ галаз ихтилатар авурла, абурун патай авай хуш майилвал, за суалриз гузвай дуьз жавабар акурла, зун жув-жувахъ агъуна, зи къуватар артух хъана.

И.Урдихановади вичин конкурсдин тарс 11-классда ЕГЭ-диз гъазур жез вердишвиле тестер гъалзавай темадиз бахшна тухвана.

Комиссияди къур нетижайрай малум хъайивал, конкурсда иштиракдай клуьд касдин арада Ирада Агъмедовнади къвед лагъай чка къуна.

- Сифте яз конкурсда иштиракна, къвед лагъай чка къуним за гъалибилиз барабарзава. И агалкъун захъ жедачир, эгер за чи школадин коллективдин къуьн гъисс ийизвачиртла.

■ Ирада Агъмедовна, ваз конкурс регъятдаказ кыле фена лугъуз кланзавани?

- Муаллимвилин гъар йикъан кваллахда хъиз, конкурсдани регъят рекъер авачирди зун чалахъ хъана. Конкурсди къалурайвал, предметдай гъикъван хъсан чирвилер аваз хъайитлани, муаллимдиз лап тамамдиз методикадин гъар жуьредин къайдаяр ишлемишдайвални чир хъана кланзава. Ик хъайила, кваллах вилики фида. Гележегда жедай конкурсра квенквечи чка къун патал, за республикадин тежриба авай муаллимрихъ галаз алакъа хуьнни важиблу яз гъисабзава.

■ Къуй вун ви рикле авай мурадрил агакърай, муаллим.

“...Мана - дерин, гъакъван я хуш”

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

*Вилик ква зи зар-халича,
Рубьгдин нурар акахъзава.
Сур асиррин сур нехишар,
Манияр яз авахъзава.*

*Гъар са нехиш - сагъ са асир,
Гъихътин сирер хъанва аруш?
Устадрив гва сирерин цир,
Мана - дерин, гъакъван я хуш!*

*Ваъ, вахтариз жедач муьтлуьгъ,
Я алуькдач залан гъибет.
Вахъ эбеди ава ишигъ,
Гъакъван къакъан тахтни гъуьрмет ...*
(Е. БАМАТОВА)

Алатай йисан эхирриз чи уьлкведин меркезда, Москвадин миллетрин къвале, “Лезги гам (сумаг)” тивар алаз шаларин, пек-парталдин ва безекрин (аксессуары) выставка (27-январдалди давам хъана) къиле фена. Ам тешкилайди чи ватандаш Каринэ РАМАЛДАНОВА тир...

Дагъустандин дизайнер, международный дизайнерин лигадин член, “Лезги гам” проектин автор тир ада “Кавказский стиль” модадин фестивалда къве сеферда (2007 ва 2008-йисара) иштиракна. Дизайнерин устадвал къалуьрзавай мярекатда (Neva fashion week-2019 ва Moscow fashion day-2020) ада вичин гъиликай хкатнавай “къвалахар” къалурна. 2021-йисан апрелдиз къадим Дербентда, а вахтунда музей-заповедникдин “Гамар ва декоративно-прикладной искусство” отделдин заведующий тир Таиса Алибутовадин теклифдалди, шаларин выставка тешкилна. Ала-

тай йисан июндиз Санкт-Петербургда къиле фейи “Этномода-2021” фестивалда иштиракна... Адан къвалахриз лайихлу къиметни ганва. ИкI, ам (Don Fashion Week версиядай) 2021-йисан виридалайни хъсан дизайнер яз гъисабуналди, Гран-Придиз лайихлу хъана. “Этномодадин” фестивалда ада къалуьрай “Элкъвена чешмейрихъ тхун” коллекция дипломдиз лайихлу хъана ва икI мад.

К.Рамазановади вичи гъазурзавай шалара, пек-парталра асул гъисабдай яз лезги гамунин нехиш, шикил (принт) твазва, яни къадим девирни алай аям сад-садав агудзава. Алатай йисан ноябрдиз Махачкъалада, тарихдин “Урусат - зи тарих” паркуна “Лезги газетдин” юбилей къейддай вахтунда и мярекатдиз атанвайбуруз адан къвалахрихъ галаз таниш жедай мумкинвал хъанай. Каринэди къвед лагъай мертебада са пипI гуьрчегарнавай. И йикъара чна хайи халкъдин къадим сеняткарвиллиз цийи къалубда аваз чан хъузвай рушахъ галаз адан мастерскойда суьгъбетарна...

Дугъриданни, аялдин рикIе гъевчи чIавуз чка къур са гъевчи цир хътин мураддикайни, хъсан гелкъуьн хъайи чIавуз, са гъевчи тварцайкай къуьлуьн къил экъенчдай хъиз, йисар алатайла, са гъихътин ятани таъсирди “ем гуналди” гележегдин еке пландиз, къуватар къачузвай чешмедиз - бегъерлу

проектдиз элкъуьнни мумкин я. Чи макъаладин игитдин дуьшуьшди и кар субутзава...

■ Каринэ, гъина авачтIани, куьне гамар хразва жедI! Чи халкъдин къадим ивирилиз Къиблепатан Дагъустанда еке мащгъурвал аваз хъайи гамар хурунин сеняткарвиллиз майил авун, алай девирда гам, адан тарих, нехиш рикIел хуьн, хкун, надир нехишрин чешнеяр квачъ тавунин жигъетдай чалишмишвал авун, им акъалтзавай несил милли сеняткарвиллихъ галаз танишарунихъ галаз сад хъиз, медениятдихъ, ирсинихъ, тарихдихъ галаз танишариз алахъун тирди за аннамиззава, гъелбетда, им шад жедай карни я. Гамунин нехиш ишлемешун куь рикIел гъикI акъалтна? “Лезги гам” проектин тарих квелай башламиш хъана?

- Зи бубадин ери-бине Агъул райондин Цирхе хуьрай я. Зун Челябинскда дидедиз хъана, ахпа чи хизан Махачкъаладиз хтана. Дугъриданни, гъевчи чIавуз бубадин ватандиз хъфейла, за чIичI алачир гамар-сумагар - храз эмедиз куьмекар гудайди тир. Четинди ятIани, заз и сеняткарвал исятдани гзаф хуш я, амма къенин девирда гам храз залай алакьдач. Гъавилай за ам маса къалубда тунин, яни адан нехиш ишлемешун къетIна. Зи ихътин къарардиз екез таъсирай дуьшуьшни рикIел хкиз къанзава. Зи уьмуьрдин юлдаш Мегъарамдуьруьн райондин Хважа-Къазмайрилай я. Чехи руш Фатима хъайила, къариди чаз “Къепир” чешнедин гам храна, багъишна. Ам, лугъурвал, “от и до” (чпин хиперилай тур сарикай вичи чхрадал гъалар гъазурна, рангадал вегъена ва икI мад) адан гъилинди тир. И ядигарди, лезги гамунин чешнеди зун уьмуьрлух вичин есирда туна. Гъавилай ада зи “эсерра” еке чка къунва.

Тарих башламишай легъзейрикай мадни рахайтIа, абур, дугъриданни, зи аял вахтарна ава. Парталар жатIун, цун ва жуьреба-жуьре къалубар (моделар) туькIуьрун заз гъевчи чIавадай хуш тир. Гъавилай Махачкъаладин 8-нумрадин юкъван школада къелдай йисара за аялрин художественный школадани чирвилер къачуна. Лугъуз къанзава хъи, искусстводи зи уьмуьрда гъамиша къетIен чка къурди я. ГъикI хъи, зи дидеди художник-оформитель яз къвалахна. Идани заз таъсир тавуна тунач. Художественный рекъай образование авачтIани, бубани вири уьмуьрда искусствода машгъул кас я. Ада, къарасдал нехиш атIуз, мебель гъазурзава. Чехи дидени шиклар чIугунал машгъул тир. Адаз талукъ яз ихътин са агъвалатни хъайиди чиди чи хизандиз. Чехи дидеди И.Репинан “Казакри Туьркиядин султандин чар хъизва” шикилдин копия устадвилелди чIугуна. Ам, гъелбетда, чаз акунач. Им дяведин йисарин вахт тир. Адаз шикилдай са ведро картуфар гана лугъуда. Искусстводивай къерех тушиз чехи хъайивилай, школа акъалтIарайла, за Дагъустандин гостехуниверситетда и рекъай пешекарвал (инженер-технолог швейного производства) къачуна. Вузда къачур чирвилерин ва тежрибадин бинедаллаз жуван ателье ачухна, амма анжах къазанжи патал цвалар цунал машгъулвал авун яргъалди давам хъанач... Зун жуван жигъир, “цийивал” жагъурунихъ къекъ-

везвайла, са вахтарна рикI алаз хъайи пешеди, лезги гамунин нехишри куьмекна. ИкI, за чал чехи дидейрилай ва бадейрилай агакънавай надир чешнеяр шалара, жуван маса коллекцийра хуьн къетIна. Идалди заз чи нехишрин гуьрчегвал, къетIенвал, тикрар тежервал ва гъа са вахтунда абур гъасятда виринра чир жедай артуханвал авайбуьр тирди къалуьриз къан я... Гъа икI гамунин нехиш алай сифтегъан шалар арадал атана.

■ Каринэ, куь мастерскойда авай адетдинбуьр тушир буйдин гуьзгъуьрни бубадин гъилин гъунарар яни?

- Эхъ. Амма абурзунни за къвед лагъай уьмуьр ганва. Абур эвелдай чи къвалин ракарар тир. Абурал атIанвай нехишдин гуьрчегвилай абур гадарун рикIи къабулнач.

■ Чун куь “яратмишунрикай” суьгъбетдал хквен. Акъазвайвал, шалари куь коллекцияда къилин чка къунва. Абур жуьреба-жуьрединбуьр ава...

- Шалар, дугъриданни, захъ гзаф ава, гъар жуьрединбуьр ятIани, абур къилин чка гамунин нехишди къазва (“Къепир” чешне, “Ахъегърин ичер” алайбуьр ва икI мад). Абурун арада зи рикIиз таъсир авур маса нехишар алайбуьрни ава. Мисал яз, зи рикI алай чкайрикай сад, изобразительный ва декоративно-прикладной искусстводин макан тир “Эрмитажда” хуьзвай “Пазырыкский” гамунин нехиш алай шални ава (1949-йисуз СССР-дин АН-

дин Археологиядин институтди Сергей Руденкодин регъбервилек кваз, “Эрмитаждин” иштираквални аваз, къиле тухвай экспедициядиз и гам Алтайдин крайдин Кургандай жагъана. Дуьньядал малум тир гамарикай ам виридалайни куьгънеди я. Искусстводин эсер яз и экспонат “Эрмитажда” хуьзва - Р.Р.). Шалунин чIурал гъа и гамунин нехиш ва къерехрални С.Руденкоди гамуникай къенвай макъала алай шал ава захъ. Алай вахтунда Дагъустан, чна гуьзетни тавур теьгерда йигин еришралди, “туризмдин Меккадиз” элкъевезва. Европада виридалайни чехиди тир “Сарыкум” къумадин тепе туристри екез итижзавай чкайрикай сад я. Ада зунни вичин есирда туна. ИкI, лезги гамунин нехишдал къумадин ва ракъминин какахъай рангарни алава хъхъана, цийи нехиш алаз шарф арадал атана. Дагъустан Каспий гъуьл галачиз фикридиз гъиз жедани!? Гъуьлуьн лепейрин рангу-

нин серинвиле “Сарыкумдин” ифин алудзава. Чи чехи дидейри виликдай гимидин безекар рикI алаз алуькIайди я, гъавилай абурун шикилрини шалара лайихлу чка къун дуьшуьшдин кар туш. Куьне фикир гайивал, буйдин гуьзгъуьрин нехиш атIанвай шаларни ава...

■ Исятда куь коллекция анжах са шаларикай ибарат туш хъи. Куь мад квел машгъул я? Муьквара къиле фейи выставкадикай, гележегдин планикай суьгъбетнайтIа къанзавай...

- Шаларилай (иник келегъаяр ва яйлуьхарни акатзава) гъейри, за гамунин нехиш алаз парталарни арадал гъизва. Гзаф йисар идалай вилик, принт гъеле раиж тушир вахтунда, зи ательеда Дагъустандин Государстводин (виликдай Даградиокомитетдин) хордин коллектив патал къацу рангунин парчадал гъилелди нехиш атIанвай сегънеда алуькIай перемар цванай. Уьмуьр санал акъазнавач, чи чехи дидейри алуькIай партал къе чна алуькIамач. Вири дегиш жезвай уьмуьрда чунни кам-камуна аваз фин герек къевезва, амма чна чи дуьвурал рикIелай ракъурна къандач. Исятда дуьньяда машгъур тир партал - “худидиз” зани жуван коллекцияда фикир гана.

Мадни за пекинин сумкаяр-шопперар, гъакIни телефонар, планшетар патал чехолар цвазва. Жуван къвалахра жуьреба-жуьре парчаар (эко-замша, атIлас, шифон, ипек...) ишлемешзава, гъа гъисабдай яз, Джорджио Армани брендин ипекдикайни менфят къачузва. Гележегда маса шейэрни арадал гъунин планар ава. Иник дизайнерин лигади муьквара “Семейные ценности” (тиварцIай акъазвайвал, адан макъсад хизандин къиметлувал артухарун я) лишандик кваз уьмуьрдиз кечирмишдай проектдиз гъазурвилер акунни акатзава...

■ Пек-парталдикай рахун давамарайтIа, “Лезги гам” алай булушкадиз итижзавайбуьр гзаф авани?

- Авайвал лугъун хъайитIа, им гъар йикъан партал туш. Москвада ва Дагъустанда фейи выставкакйри субут авурвал, анжах къетIен дуьшуьшра алуькIай, дамахдин булушкадиз жегъил рушарин патай итиж екеди я. Гамуниз хас рангариндалай гъейри, ихътин лацу рангунин перемарни ава.

■ Каринэ, яратмишунрин рекъе зегъмет чIузвазвай кас патал хизан адан (машгъул жезвай кеспидин) гъавурда акъунихъ еке метлеб авайди заз чиди. И жигъетдай куь хизандикай вуч лугъуз жедат?

- Эхъ, дугъриданни, хизанда гъалар чимибуьр хъуни, итимни паб сад-садан гъавурда акъуни, гъар гъи кар гъиле къуртIани, анжах хъсан патяхъай таъсирда. Зи карда хизан заз чехи даях я. Уьмуьрдин юлдашди зи яратмишунриз итижзава, проектар къилиз акъуддайла пулуналди куьмекар гузва.

Проектдиз зи къве рушани куьмекзава (Фатимади са шумуд выставкада лезги гамунин нехиш алай булушка къалурна). Къенин девирда жегъилриз хъсан акъазвай крар за абурвай къабулзава.

■ Каринэ, къуй квехъ мадни еке агалкъунар хъурай!

- Сагърай куьнни!

Рецензия

Цийи роман - цийи гаф

Мердали ЖАЛИЛОВ

ГЪ ИКАЯТДА роман виридалайни чехи жанр яз гьисабзава. Чарарин къадардиз килигна ваъ, ана къарагъарнавай месэлайрин важиб-лувилиз, жуьреба-жуьревилиз, идахъ галаз сад хьиз, сюжетрин (инсанрин къисметрин) гзафвилз ва эсер тукьур хьунин - композициядин къетенвилериз килигна, икI лугьзва.

Инал лагъанвай къетенвилерилай алава яз, романда вахтаринни, вакъайринни, чкайринни, халкъаринни, синифринни, гьерекатринни, ниятринни гзафвал - санлай уьмуьрдин алакъайрин муракабвал аваз жеда. Ам гьинлай эгечна, гьинал кутьягъ жезвайди ятIа гьикI кьил акъудда?

Гъар гьикI хъайитIани, писателдин эсердихъ эвел, вакъайрин алакъаяр, гьерекатрин къизгьинвал, къилихрин ажайибвал, къаматрин хасвал, къастарин муракабвал, са гьихътин ятIа нетижайрал атун, гьерекатрин акъалтI хьун ава. МасакIа ам кутьягъиз тахъай дарамат ва яришана акъалтIар тавур халича хьиз аквада. Рамкада тур портретдихъ тамамвал хьун лазим я. Романдин портрет адан композицияди арадал гьизва.

Вири инал лагъанвай къетенвилер Дагъустандин халкъдин шаир Арбен КЪАРДАШАН цийи романдиз ("Ваче - хваяр", Махачкала. ДКИ, 2021. "Хкъягъайрин" 2-жюз) хас я.

Чарарин (чинрин) къадардал гьалтайлани ам гъвечIиди туш. 500-далай виниз чехи форматдин чинрикай ибарат хъанва.

Вахтарикай рахайтIа, писателди кIелзавайдан фикир чи халкъдин лап къадим вахтариз, яни гъеле инсанри цIун гъуцраз - Алпандиз икрамзавай девирриз хутахзава. Ваче лагъайтIа, гъа девиррин, гъеле чав мусурмандин дин агакъ тавур чIаварин пачагъ, гила пIир я. Адахъ вичин къетенвилер, инанмишвилер авай. Чилин вири хваяр Ракънин эвледар, гъадаз икрамзавай бур, тIебиатдихъ галаз санал чIехи жезвай бур я. Ина я сиясатар, я сада-садаз къастар авун, я чапхун - тарашун авачир...

Романдин къилин игитрикай сад тир Шуай гъа месигъ пачагъдин эвледрикай амай сад я. Адаз чан алай вири затIар сад хьиз мукъва, ала я. Виридан патахъай къайгъу чIугвазва. Чан алайди къиникъ? Им еке гунагъ тир Шуаяз. Адан амалри вири бур тажубарзава. Вирибур рекъай ам физваз. Гъавилъай чеб гзаф "акъуллу", "къуватлу" яз гьисабзавай-буру адал хъуьруьнарни ийизва, адакай вири къурхутар ийиз алахъзава. Эхирни адаз еке къастни ийизва. Шуай авай дагъдин къванцин къазма хъиткъинарна, гъана чандивай авуна...

ТIебиатдивай ихътин кар эхи ийиз хъанач. Чилер зурзана, дагъдин къалин муркIар хана, агъуз аватна, дередал яд акъалтзава...

Мах хьиз ятIани, Докъузпара райондин ЧIехи вацIун дереда ихътин кар хъайиди ана гилани амай къванерин гъундуьгрини, кутьгъне мукъверин бинеирини, рекъерини субутзава.

Романдин асул пай гьерекатар чи йикъара киле физвай бур я. Москвадин Литинститутда кIелзавай студент Антер Мазановаз (инал вич-вичелай адан прообраз шаир Арбен тирди чир жезва) вичин бадедивай дагъдин къадим Мамух (Миграгъ) хуьре хъайи лап ажайиб крарикай, къисайрикай, къисметрикай ван жезва. Гъа къисайри жегъил чпелди чIугвазва, ада абур кхъизва ва жезмай къван абурун гелеризни гьерекатзава. Гзаф ксарал - гъа къисайрин игитрал ам гьалтни ийизва. И карди роман къисайрилайни хкетрилай артух гъакъикъатдиз мукъва ийизва. Ихътин суьгъетри - сюжетри гъакъван муракаб композицияни арадал гъана. Вични кIелунивай кIелиз кIан жезва.

Дугъриданни, чи дагълара гъи къадим хуьр ава, аламатдин къисайралди, махаралди, риваятралди девлетлу тушир. Абурун бинеяр кутур несилар гъа махарик жедай хътин игитар туширни? Миграгъар, Къурушар, Ахъегъар, Къурагъар ва мсб.

Цийи шартIара а игитрин невейри, романда къалурнавайвал, Ваче - хвайри, цийи игитвилер къалурзава. Ватандин ЧIехи дяведин ва адалай гуьгъуьнин девиррин агвалатра иштиракзавай саки вири игитар - Антер (романда вири агвалатар сахламишзавай къулан тар - къилин игит) руьгъламишзавай, тербияламишзавай баде, хуьруьн муаллим Ингъар, яргъал - мукъвал миресар, хуьруьн зегъметчиар - ибур вири сифте нубатда камалдиз дерин, зегъметдал рикI алай, чарадан гаф къачун тийидай намуслу, гъахвал хуьн патал чандилайни гил къачуз гъазур, нубатсуз рекъе гъатзавайди русвагъзавай инсанар я. Шофер Хважа халу, симинин пагъливан Жебес халу, далдамчи Балакъ ха-

сад Мамух хуьре муаллимвал авур урус руш, вичикай лезгийрин свас хъайи Арина Федоровна (Ширинат) ва адан хва лезги Эндир (Андрей) я.

Арина Федоровнадин къисметди чун чи дагълара Ватандин ЧIехи дяведин ва адалай гуьгъуьнин четин йисариз хутахзава. Чиниз Урусатдай гзаф рушар ва гадаяр атайди, абурукай ина сифте гьерек муаллимар, духтурар, инженерар хъайиди тарихда гъатнава. Романда и тема къетендиз ва муракаб шартIара къалурнава. Аламатдин инсан я Арина Федоровна. Адакай хуьре гъакI муаллим ваъ, свас хъана. Ина мусурманвал къабулна. Колхоздин бригадир Ясабахъ галаз уьмуьр садна. Амма кьве чин алай, рикI пехил угъраши адан са тахсирни квачир итмидиз къаст авуна. Жегъил свас хурухъ аял - хва галаз катуниз мажбуьрна.

Амма Аринадиз терефдарарни тIимил авачир: Шуай, адан диде Лизе, Ясабан диде Селми, Ясабан вахар, маса ксар гъа жергедай я. Абуру яргъай атана, гъакъван мукъва хъайи кас хуьн патал гзаф зегъметар чIугуна. И кар Арина Федоровнади вири уьмуьрда рикIелай алуднач.

Мамух хуьре 5000 йисан сувар тухудайла ам вичин хва Эндир (Андрей) галаз хтана, хъиз бубадин ватан, адан сур алай чка къалурна.

Ажайиб къисметар Шуаяхъ, адан буба Чайгъунахъ, Лизе къаридихъ ава. Им и хуьре къетен хизан я. Вири хьиз, кесиб ятIани. Чпин кьил хуьн патал ажайиб крар ийизва. Ибурухъ дагъда Ваче пIир ава. Ам авай чка са гъабуроз чида. Масабуруз а чка лугъунрай, рахунрай малум я.

Ибурухъ масабурукрай хана, къана рахалдай, садаз са зиян гудай ният ерли хъайиди туш. Гъа михъивал, дугъривал себеб яз, абуроз хуьруьн гзаф ксари чпин патай куьмекарзава. Къилинди, дагъдай рушари, сусари лацу чеб гъайила, гъарда са къазбун (еке кесек) абуроз, садакъа яз, гузва. Ваче пIирен патавай гъизвай лацу чепеди вири хуьруьн кIвалера нур, экв, михъивал хуьзва. Парабу-

» ...Романда къарагъарнавай марифатдинни ахлакъдин, тарихдинни ватандашвиллин, дуствилинни душманвиллин, хва-стхавилин, халкъдин ирс, тарих, адетар, къилихар хуьнин ва икI мадни маса месэляяр гьисабайтIа, чавай гзаф вахтар ва чарар серф авун истемишда. Роман кIелун кутугнава. За авунвайди адаз гъакI са вил ягъун я.

Роман верцIи, художественный рангаралди девлетлу чIалал кхъенвайди, игитрин рахунри абурун руьгъдин девлетлувал ачухарзавайди къейдна кIанда. Хейлин чинар чи дагъларин шикилриз, булахриз, вирериз бахшнава.

лу, Афгъандай хтана, Чечняда телеф хъайи дуст офицер Айсам, тарихдин муаллим Эдгъем Шахшан ва адан паб Дилъса (ибур Бакуда тергна), мад масабур.

Роман кIелиз-кIелиз, ахътин фикирдал къевезва хъи, уьмуьр еке имтигъан, еке океан я. Анай анжах рикI михъи, руьгъдиз мягкем, ниятриз къени, инсанвал квай инсанар экъечIа.

Ваче - хваяр чпин асил пIирериз, михъи ксарин руьгъериз вафалубур я. Вафасузар а имтигъанра терг жезва. ГьикI хъи, абур чпин тIебиатдиз, чеб халкъ авурбуруз акси я. Им тIебиатди къабулдай кар туш. Мамух хуьруьн бине кутурди гъа Ваче яз гьисабзава. Ана адан несилар - ирссагъибар арадал атана...

Ихътин еке тарихди гъакъван еке майданарни (географияни) къачуниз мажбуьрзава. ИкI романдин гьерекатар дагъдин хуьр Мамухай Москвадиз, Афгъанистандиз, Чечнядиз, Бакудиз, масанриз акъатзава.

Антерал Москвада вичин руьгъдихъ галаз къадай гзаф ксар гьалтзава. Абурукайни

ам вич кимидаз элкъвена, негъ хъана виридаз...

ИкI романда, винидихъни лагъанвайвал, сад-садахъ галаз алакъада авай сюжетрин (агвалатрин) са шумуд къат - меридиан гьалтзава. Абурук къенибур (положительный), чIурубур (отрицательный), къилинбур ва куьмекчибур ква. Ингъе хкатна аквазвай игитрин царар: 1. Арина Федоровна - Ясаб - Шуай - Андрей (Эндир).

2. Шуай - Лизе - Чайгъун.

3. Антер - Андрей - Айсам - Арина Федоровна - Ингъар муаллим ва маса хуьруьн-вияр.

4. Антер - тарихчиар Эдгъем Шахшан ва Дилъса - абурун руш Эсмер.

5. Антер - адан баде (суьгъбетринни риваятрин кIватI).

6. Антер - Шуай - Вурдухан ва адан хва Сардар - къачагъ БетIих...

И царарай аквазвайвал, романда чIурубурулай къени инсанар гзаф ава. Хъсан краи, сада-сад хуьни вири саламат ийизва.

ЧIуру ниятрин иесияр (Вурдухан - Сардар - БетIих ва мсб.) инсанриз негъ жезва. Абурун эхир гьикI хъайиди ятIа, ерли аквазвач.

Амма михъи ксарин сурарални нурур кузва. ИкI романдин эхирда яргъал рекъерай хуьруьз, суварик хтай Арина Федоровнади Шуаян сурал хкажнавай гуьмбетда йифен шем эцигзава... Яни пак ксарин руьгъери, чеб амачирлани, инсанриз экв - рехъ къалуриз жеда.

Антера Шуаян вири чарар, Ваче пачагъдикай, тарихда хуьре хъайи крариз талуку куьгъне алпан кхъинар дуьздак акъудзава. И карда адаз Алпан уьлкведин тарих чирзава лугъуз Бакуда вахтсуздаказ чандивай авур тарихчи алимри - Эдгъем Шахшанни адан паб Дилъсади куьмекна. Вичин нубатда Антера абурун етим руш Эсмераз куьмекзава, адакай вичин диде-бубадин рехъ давамардай алим жезва...

За икI фикирзава, романда къарагъарнавай марифатдинни ахлакъдин, тарихдинни ватандашвиллин, дуствилинни душманвиллин, хва-стхавилин, халкъдин ирс, тарих, адетар, къилихар хуьнин ва икI мадни маса месэляяр гьисабайтIа, чавай гзаф вахтар ва чарар серф авун истемишда. Роман кIелун кутугнава. За авунвайди адаз гъакI са вил ягъун я.

Роман верцIи, художественный рангаралди девлетлу чIалал кхъенвайди, игитрин рахунри абурун руьгъдин девлетлувал ачухарзавайди къейдна кIанда. Хейлин чинар чи дагъларин шикилриз, булахриз, вирериз бахшнава.

Романдин гъар са игитдихъ вичиз хас винел патан акунар, акунриз килигай къилихар, къекъуьнар, рахунар ава. ИкI гъар са къамат чан алайди хьиз вилик карагзава. Им еке устадвал тирдал шак алач. Вичиз хабар авачиз, кIелзавай касни гъа гьерекатрин иштиракчи жезва.

Гъайиф чIугваз тазвайди а кар я хъи, романар кIелзамач. Чебни лап тIимил тиражар аваз акъудзава.

А.Къардаша къачунвайди нубатдин чIехи кам, писатель А.Агъаван "Пад хъайи рагъ" романдилай гуьгъуьниз чи гьикаятда лагъанвай цийи гаф хьиз я.

Сюжетар гзаф авайди хьиз, романдик жуьреба-жуьре жанрайрин хесетарни ква. Суал къевезва: ам гьихътин роман я? Тарихдинди? Яшайишдинди? Психологиядинди? Мифологиядинди?...

А.Къардашан цийи романда и вири терефар санал ала. Гъавилъай им са хиле ваъ, са шумуд хиле, гъакъван гзаф къетенвилер авай эсер я. Тарихрай хьиз, яшайишдин къаришмайрай, инсанрин къилихрайни хесетрай чирвилер гузва, гъакъикъи вакъайрихъ галаз санал махариз, мифриз хас риваятарни, зендерни, баянарни гьалтзава. Яни са тахан ваъ, са шумуд тахан (къатунин) эсер я. За адаз цийи роман - цийи гаф гъавилъай лугъузва.

Авиценна ва ажал

(Дуьньяда магъишур алим, шаир, философ Авиценнадин уьмуьрдикай узбек халкъдин шаир ва игит Абдулла Арипова теснифнавай эсердай са Чук. Лезги ч'алаз элкьюьрайди Саъидин САИД-ГЪАСАНОВ я).

1

Фад алатна хъайи кар тир им яръгал,
Вични агъзур йисан идалай вилик.
Афшан хуьре, Бухарадиз лап муквал,
Хъана аял, вирибурун алай рикл.

Диде, буба - хуьзвай ксар мал-къара,
И к'валахдал жезвайбур тир яшамш.
Гъич хиьлдиз къведачир хъи, мукъвара
Чпиз къисмет ийидайди и багъиш.

Чпи ч'угур къван азабрин яз къимет,
Кесиби к'валай ихътин са хва акъатун;
Им тушни къван шад ийидай са къисмет?
Хцел Духтур лугъудай т'вар акъалтун.

Садбуру: - Им тебиатдин к'валах я,
Низ хъайитан жагъин тийир несиб хъун.
Халкъ паталди лап адетдин дамах я.
Кваз такъуна, к'вал-югъ, хизан кесиби хъун...

Вичихъ авай акъуллувал, гъам амал,
Ам виридаз клан яз, алай гъилерал.
Виридакай хъяна хъиз кесиби к'вал,
Бахтунин къуш ацукъна и к'валерал.

Рубъгъ - девлетлу, Духтур - т'варни
магъир хъун,
Тебиатни диде хъана, ариф яз.
Гъам тебиб хъун, гъамни магъишур шаир хъун,
Гъам сагъардай устадни хъун, мариф яз.

Ада сагъар авурбурун начагъвал,
Квадарзавай хъсан къилих гъалари.
Дарман ийиз хъчарикай, хуьз сагъвал,
Дарманар жез чирна векъер-къалари.

Адан гъар югъ хийирлу тир к'валах тир.
Садазни ваъ лугъун тийир са кас яз.
Ам лагъайт'а, Афшан хуьрун дамах тир,
Азарлуьриз куьмек гуниз ам хас яз.

Адан уьмуьр, гъам ахвар, гъам к'валах яз,
Къеттенбур тир, къат'унарни ийизвай.
Куьмекар гун, къун тавуна къерех яз,
Вичихъ галаз к'валахдайбур жагъизвай.

Гъелелигда къисмет амай ахвара,
Вилик кумай азиятдин к'валахар;
Яргъал рекъи эверзава мукъвара,
Авун патал ам гъакъикъат уяхар.

2

Гзаф яръгай къариб хабар атана,
Бухарадин эмирдин руш начагъ яз.
Маликадин авай чара ат'ана,
Жерягъривай сагъар тежез, узъягъ яз.

Сефилни яз, ажугълуни, хъелни кваз,
Гъич садазни гузвачалдай ада яб.
Чукурзавай атайбуруни, кваз такъаз,
Дакардавай, к'елни тийиз, гвай ктаб.

Ц'рачни къван, руш акур ч'авуз, ик'а?
Буба - эмир Бухарадин жен еке.
Сагъардай кас гъун патал руш Малика,
Буйругъар гуз, са-сад авай, тваз рекъе.

Духтур к'вализ мукъва хъунвай эмирдин,
Течир т'алди кузваз акур азарлу.
Минараяр, мискинрин дегъ девирдин,
Галтад жезвай кук'варивди, тир зарлу.

Са кас варцел алай, тебиб вилив хуьз.
"Зун везирдин хва Мирзо я, - лагъана.
Эмирдин руш, алахъ заз гуз, рекъив гъиз.
И т'алабун ая, заз ваъ талгъана..."

- Зун Мирзо я, - лугъуз, адав гъил гана,
Дарман гана, муьт'уьгъ ая, чан тебиб.
Вуч кландат'а ая, ам рекъив гъана,
Заз уьмуьрдин юлдаш ая, чан тебиб!" -

И ван хъайи Духтур гъак' мягътел хъана.
Чидач, иниз эвернат'а вуч патал?
Вишералди ам хуьрера къекъвена,
Ик' акур туш, гъиз кланзавай руш патал.

Адаз, вич и сефер гъайиф атана,
Дуьнья тирди, чир хъана са фана яз.
Чап тамашна, жаваб гунгъ къат'ана,
Мирзо жегъил тир, гъевессуз, ч'ана яз.

"Азарлудаз тамашин зун эвелдай..." -
Хкаж хъана, ам гурарай мермердин.
Дараматар а къадардин гуьзелдай,
Къакъан тавдин дестекар - хуш тегъердин.

Чагурнавай, ракарихъ гъил галукъна,
Кве ят'ани, ц'арц'ар гузвай, къеняй нур...
Векъидаказ, вири къулухъ авуна:
"Азарлуни зун къилди яз, къилихъ тур..."

3

Тавханадин къванерни кваз куькуьниз,
Акур ч'авуз амуьк хъана гъарик'а.
Гъар са ц'лай, къариба тир экуьниз,
Пердедикай акуна экв - Малика.

Надир цуьк хъиз, багъани тир къиметдиз,
Гар хътин руш акъат хъана виликай.
Духтур мягътел хъана вичин къисметдиз,
Ам са герен хкатна вич вичикай.

Маликади атайдавай жузуна:
"Вун вуьж я лагъ? Жерягъ яни? Жаваб це!"
Духтурдиз вич ц'у кайиди хъиз акуна.
Ам лал хъана, гаф амачиз, ван - меце.

Руш, лагъайт'а, а къадардин назик тир,
Рубъгъ гъатнавай, алааматдин ракъара.
Хуьн паталди халкъ авунвай са цуьк тир,
Кас авачир, дерди гъалдай мукъвара.

Духтурдини: "Багъиш ая вуна заз,
Зун - духтур я, ц'ийи жуьре сагъардай.
Ваз гъуьл клан я, туьхуьн тавун патал наз,
Гъар са юкъуз вал кланивал гъакъардай" -

Къаб хайи хъиз, ават хъана гъилевай,
Хъвер къугъвана плузаррилай ван ийир.
"Ваъ, Малика, дустунай яхъ, к'валевай,
Вун гъуьлуьз фин чарасуз я! Айибмир",

К'лани касдиз..." - Хъвер къат' хъана,
куьруь хъиз,
Акъвазна яд, гиммиш хътин булахдай...
"Дугъриданни, вун жерягъ туш, вири хъиз,
Бухарада тахъай сад ик' к'валахдай..."

Шагъзададин вилера мад гъа ик'а,
Гъам амайт'ан, экв гъатна и арада.
Буйругъ саягъ рахаз хъана Малика:
Тебиб яз, вун амуькда тавханада!" -

Сефил яз чин, рубъгъдин секинвилелди,
Т'алдикай, са гафни лугъун тавуна...
- Эхъ, - лагъана, ада разивилелди,
Ктабхана клан тир адаз акуна.

4

Маликадин буйругъ туьхуз алакъна,
Къакъан цава къушди лув гур саягъда.
Духтур вичин мурадрихъни агакъна.
Океанда китдин сирнав саягъда.

Ктабхана, ктабар лап куьгъне тир,
К'ват'алнавай илимарни шиирар.
Хазина тир, камал багъа, дегъне тир,
Ихтиярда гъатна адан - магъиарар.

Гзаф йифер пучна ада уьмуьрдин,
Къил акъудиз, серфна ада илимриз.
Ам иеси тир, залан тир фикирдин,
Вуч гудат'а течиз вичи илимдиз.

Камаллу тир гъар ктабдин ц'арарай,
Лугъудайвал, дегъ девирра акъудай,
К'елайла, къил акъат тавур арайра,
"Вучиз?" ва "Гъик'?" - суаларни кваз гудай.

"Яшамш жез, куьз рекъиз ва эхирдай?" -
Ик' лагъана, экъеч' тежез азабдай.
Аллагъдиз ван жез кич'ела, фикирдай,
Гунагърилай гъилни къачун т'алабдай.

Къилди к'вале авай ч'авуз мич'и тир,
Т'алаб ийиз ацуькдай ам дакарда:
"Текъин патал са вуч ят'ан гъевечи тир,
Сир чира заз, вуч ават'а, и карда".

Зегъмет ч'угваз, чирвал къачуз, ягъиз ял,
Рик'ел атай Духтурди и вядеда;
Хайи макан, Афшан хкъез, вичин к'вал,
Хъфиз клан тир са къил ч'угваз дидедал.

Машгурвиллиз хуш тирт'ани, амма ам,
Духтурвал ваъ, вичин рекъихъ къекъезвай.
Гъахъвал жагъур авун патал къачуз кам,
Вичин ктаб туькуьрунихъ гелкъезвай.

5

Тебиб тадиз рушан патав фейила,
Ктабханад къац'арив руш агатна.
Духтурдиз са гъурметиз клан хъайила,
Са ктаб гун рушан рик'ел акъалтна.

И ктабрин арадай сад къачуна,
Эгеч'на ам чарар са-сад ахъагъиз.
И ц'арарай са вуч ят'ан акуна,
Хуш тир гафар к'елна ада ара физ:

"Тебиб, вуна, Къуръан фена рик'елай,
Муьгъуьббатни авай зат' я лагъана!..."
Гими хътин, лабар вегъей, гъуьлеллай,
Духтур кисна, са вуч ят'ан къат'ана.

Вик'егъдаказ рахаз хъана Малика:
"Мислиматаз кутугнавач муьгъуьббат.
Вуч зат' ят'а чирун, гъелбет, гъа ик'а.
Иви пиян авун тушни мусибат?"

Тавханада ч'ехи хъанваз шагъзада,
Тахсир яни гуьрчегди яз ч'ехи хъун?
Муьгъуьббатдин т'ал гъатнавай арада,
Виш йисарин къанурризни акси хъун?

Духтурди вуч лугъуй адаз? Жегъил яз,
Куьмек авун герек тирди ва гъик'ин...
"Къве зат' ава, - жаваб гана, сефил яз, -
Течир т'алар: муьгъуьббатдин, къиникъин".

Ктабханад къулухъай ван акъатна,
На лугъуди, ц'айлапанар ягъай хъиз.
Сад ктабрин харадикай хкатна,
Мирзо вилик акъатна, т'вал къягъай хъиз.

Абур, къведак регъуьвални акатна,
Чеб и саягъ акун хъана къулайсуз.
Ктабди к'ел авур къве гаф акъатна,
Тебиб ч'алахъ туширт'ани чарасуз.

Эмирдин руш, Мирзо кисна, килигиз,
Шадвилин хъвер, хъиткъина ийиз вилерай.
"Мусалай я? И саягъ, куьн вилик физ?"
Экъеч'на ам къве жегъилдин хъилерай.

6

Зайифарда гъар са инсан къастуни.
Мирзодин т'ал тушир, гъелбет, бахт патал.
Дуьз муьгъуьббат тушир адан ст'унни,
Адан ялун тир - эмирдин тахт патал.

Йиф акъудна... "Яргъа къекъез,
вилик кваз,
Гъил авурла, яръгал акваз, мукъваллаз!
И гуьзел тир эмирдин руш Малика,
Икъван йикъар акъудзава нихъ галаз?"

Чидач, гъинай атанват'а и ягъсуз,
Тебиб хъана - рик'из хуш кас, рушан дуст.
Ч'уру тир сир гвайдаз клани кас лугъуз,
Тахт къун патал алахънавай, тежез суьст.

Ваъ, ик' жедач, са вуч ят'ан..." Экуьнахъ,
Мирзо тадиз къведа духтурдин патав.
"Вири крар ч'урда, акур рик'инихъ,
Зун везирдин хва я, гъак'ан туш кинтав!..."

Заз чиде, ам жанаби я гъурметлу,
Ам тахтуниз мукъва я, туш зарафат,
Кар ч'ур хъана, пулдихъ къачун къиметлу, -
Ам духтурдин патав къвез ква гъерекат".

Дустуниз хъиз, душмандай къун тавуна,
Мирзо къведа, хъвер кваз тебибдин
къилив:
"Чаз хуш я вун... Чун ваз буржлу яз къуна, -
Ваз пишкеш гуз кланзава заз шадвилев.

И кисе ваз. Амма пишкеш къизилар,
Бес я, вуна ина хийир гайи къван.
Ахлад инай, яръга авач мензилар,
Къадардилай артухни я хъайи къван..."

Ктабривай яръга хъун? И къизилар!
Виш йисарин камал - халис девлет яз.
"Маликадлай аслу я зи гуьгъуьлар,
Амуькунни ва я хъфин, адет яз".

Мирзодиз гъик' авай, крар туьк'вей хъиз,
Амаларни хуш акуна духтурдин.
Амма багъиш туна къулухъ, вегъей хъиз,
Ктаб к'елиз эгеч'на ам илимдин.

Пехил касди тадач писвал тавуна,
Йифиз Мирзо гъахъна ктабханадиз.
Ктабхана кун патал къаст авуна.
Ц'ай чук'урна гъар ктабдин арадиз.

7

Гъич садазни чизвачир и ц'ай гъинай
Атанат'а тавханадиз, инсафсуз.
Къве патлахъ мез яръги ийиз, ц'ай ина
Алахънавай минаретарни кваз куз.

Духтур тадиз ахварикай хкатна,
Ц'ай хкадриз, ахъа ийиз рик'инар.
Гъайиф, геж я. Ктабхана ц'а гъатна,
Гена гъатна вичин гъилин къхинар.

Акъвазани декъикъада руьхъ хъана,
Дуьньядавай илимар тир эхирдин.
...Экуьн къилий ктабхана гъик' хъана?
Духтурдал шак фена, эхир эмирдин.

Тебибдиз чир хъана: вичел шак фиде,
Къурху хъана, тахсиркарни вич хъунухъ.
Эмирдиз - хъел, духтурдиз и кар чиде,
Рахаз тежез, вичин зегъмет гъич хъунухъ:

"Чаз гъик' авай, вун сагъиб хъиз чирвилин,
Аллагъваран, алчах, ч'уру амалрин!
Жаваб це кван, заз ви регъимсузвилин?
Вучиз кана ктабхана камалрин?!"

Ик' духтурдал шак фейила, тахсирсуз,
Хажалатди агажна ам туькуьл тир.
"Аллагъ шагид, виридалай чарасуз,
Бухарадин ктабханад гуьгъуьл тир!"

Къвезмай крар ава пелел къеена
Гъар са касдин, гъиссзава за жувани.
Къисмет къабул авун бурж я кис хъана.
Тахсиркардиз жагъида суд-дуванни!..."

Шулугъчи чир тахъана амуькда жал,
Хажалатар къисмет хъана азабрис...
"Ктабрис ц'ай ягъай" - лакаб къведа жал?
Уьмуьр багъиш авур касдин ктабрис!

Ктабарни амач, вич ц'ун къулава!
Гъак' гъавайда адаз духтур лагъанвач.
Пишкешарни т'варар клан туш алава,
Анжах т'варц'ел леке атун кланзавач.

Акъвазнава духтур вилер ат'умна,
Кисна, къилни акъат тийиз и кардай.
Пис къарардин ван япарихъ галукъна:
"Тебиб акъуд, чукура и Бухарадай!"

8

Тавханада гъелелигда къал амай,
Акълат'навач жуьреба-жуьр ванерни.
Мирзодизни, ша лагъанвай, к'вал авай,
Маликади авунвай къван эверни.

Секиндаказ акунайт'ан ц'ун ялав,
На лугъуда, адан чина экв авай.
Тавханада, сенфен карди ранг ч'улава,
Адан чинал, т'амгъа гъалай хъиз авай.

"Гъик' я, Мирзо, мурад патал ви къац'ай...
Вал шак тефин патал тадиз квахъна вун.
Ктабханад хазинадиз ягъиз ц'ай,
И ч'уру юкъуз аниз куьз гъахъна вун?"

Мирзодихъ ам рахазвачир хъилелди,
Маликадиз таниш тушир пис рахун.
"Зи рубъгъ кузва, ц'у хъиз, шаклувилелди,
Чинеба яз, хъана аниз, зун гъахъун..."

Чан Малика - вун зи рагъ я, къизилгуьл,
Ам - ибадатханадавай шем я са.
А кесиби тир, духтурдин, квел я вун гуьл...
Ви рик'из ам, вучиз ят'а, лагъ масан?!"

"Мирзо, - лугъуз, - руша, тушиз сабурлу, -
Аллагъди заз ганва вири девлетар.
Гъукумни - захъ, адалатлу, хатурулу.
Камаллу жез, ч'угваз клан тир зегъметар.

Зун инсан я, мич'ивиле авай куг,
Ксанвай рубъгъ, авуд тийиз нашиди!
Ам чирвилин пачагъ, вун я, гъак'ан руг,
Ванни къвезвай, ябни гузвай бишиди!"

А касдив гва, гвачир диде-бубадив
Чирвал. Гила къведалди, зун буьркъуь тир.
Ваз клан я ам, къурху ийиз тубадив,
А чирвилер, ктабрай тир, ч'ехи тир..." -

Мирзо къена. Лугъудай гаф чин тийиз,
Чинни адан къекъифнавай, ц'ай хътин:
"Им вуч гуьж я? За фикирдиз гъин тийиз,
Дишегълини жеда михъи, пай хътин!"

Руша адаз лагъана ик': "Бес хъурай,
Жуван къисмет жагъурда са вахтуна.
Итим ят'а, Мирзо, эхир сес хъурай,
Бухарадай вунни квахъ, геж тавуна!"

(Куьруь авуна гузва)

Чи ватанэгълияр - гъар сана Гележег авай суьретчи

Илимдин, искусстводин, меденятдин ва маса рекъера алакьунар къалурзавай жегил ватанэгълияр чи арайра гзаф ава, амма вирибурун агалкьунрикай, бажарагъдикай,

яратмишунрикай хабар тахьун тлеби кар я. Интернет хьтин алакьадин аламатдин такьатдикай менфят къачузвай девирда инсанрикай, чкайрикай, затларикай хабар хьунин, малуматар агалкьунин кар са клусни четин туширдаз элкьевна.

И йикъара интернетда дуьшуйшдай заз жегил лезги художник **Зарина Гуьлагьмедовна МАГЪАРАМОВАДИН** яратмишунар акуна. Малум хъайивал, алай вахтунда ам Чечняда яшамиш жезва.

З.Магъаромова 1989-йисуз Махачкъалада дидедиз хъана. 2009-йисуз ада М.А.Жемалан тварцихъ галай Дагъустандин художественный училищедин живописдин отделение куьтыгъна, "художник-живописец, преподаватель" пешекарви-

лин дережа къачуна. Шикилар чулунал гзаф рикл алай ва и рекъяй вичихъ бажарагъни авай жегилди вуздик экечл хьувун къетна. 2015-йисуз ада ДГПУ-дин художественно-графический факультет акъалтларна.

"Яратмишунар зун патал цийивилер ачухунин, руьгъдинни меденятдин жигьетрай еримлу хьунин гьерекай я", - кхьенва жегил суьретчи интернетда кардик квай вичин блога.

Жуьреба-жуьре рангарилай гъейри, художникди шикилар адетдин къелемдалдини чуьгваз-

курсда-выставкада, "Живопись, суьрет" номинацияда 1-дережадин дипломдиз лайихлу хъана.

2010-йисуз ада Дагъустандин лайихлу художникрин ва студентрин выставкада, 2012-йисуз Махачкъалада "Дагъустандин художникрин къвалахар", 2013-йисуз "Пленер-2013", "Аламатдин макъам", ДГПУ-дин "Зи Дагъустан", 2014-йисуз "Дагъустандин вахтар" выставка кайра иштиракна. 2015-йисуз Москвада "Живопись" номинацияда художественный вузрин студентрин яратмишунриз талукъ конкурсда 2-дережадин дипломдиз лайихлу

ва. Яратмишунрин, къвалахдин рекъе жегил пешекардихъ хъсан агалкьунарни хъанва. 2012-йисуз Зарина Гуьлагьмедовна "Художник-педагог" конкурсда гъалиб хъана. Гъа и йисуз ам "Художник-педагог" кон-

хъана. 2020-йисузни адахъ вини дережадин конкурсра, жуьреба-жуьре выставка кайра агалкьунар хъана.

Къазанмишнавай агалкьунри шагьидвалзавайвал, З.Магъаромова гележег авай суьретчи я.

Чи жегилар

Тямлу ширинлухар гъасилзава

2018-йисан зулуз **Бегзада Майвудинович РАМАЗАНОВА** Дагъустандин меркезда недай ширинлухар гъазурдай кондитервилдин "Ван Лав" твар алай студия ачухна. "Ван Лав" - им сад лагъай ва эхирдалди амукъдай кланивал лагъай члал я.

"Чна сифтедай Махачкъалада са гъевчи пилп ачухналди, чи кардик къил кутуна. Гуьгъунлай чун гъавурда акъуна хь, къвалахар еримлу хьун патал са шегьердин сергъятра акъвазна виже къведач. Ик, 2020-йисуз чна Астраханда, 2021-йисуз Каспийскда "Ван Лавдин" гъевчи туьквенар кардик кутуна. Инсанрин шадвал акурла, чна гъазурзавай няметрилай разивал авурла, чак мадни руьгъ акатзава", - ширинлухарин пилп ачухуникай хабар къурла, ихтилатна ада заз.

Бегзада 1997-йисуз Махачкъалада дидедиз хъана, ери-бине Стлал Сулейманан райондин Алкъвадрин хуьрай я. Ам вилик эцигай макъсад-

рив агалкьун патал вири жуьредин алахъунар ийидай, мумкинвилерикай менфят къачудай, къастунилай элячл тийидай жегил я. Ихътин къилихди инсандин мурад кардик акъатуниз виликди рум гуда.

"Ван Лав" кардик акатдалди вилик Бегзадади еке зегьметар чулу-

на, вахтар серфна. Вичи хиве къазвайвал, кар къилиз акъатун патал адас члехи стхадди куьмекарни меслятар гана. Санал куьун кутунин нетижада мурадди цуьк акъудна. Ада кондитервилдин рекъяй еке устадвал ва алакьунар авай ксаривай чирвал, тежриба къачуна.

Заз чир хъайивал, кондитервилдин "Ван Лав" студия халкъдин арада машгъур хъанва, ширинлухар гъазурзавайбуруз интернетда гъар юкьуз цудралди муштерийри хуш келимаяр кхъизва.

"Санал акъваз тавун, виликди фин, мумкинвилер гегеншарун - ибуру чна кондитервилдин студияда фикир гузвай къилин месэляяр я. Чи дестеди датлана цийивилер жагъурзава, чирзава, мадни тямлу затлар арадал гъизва", - лугъузава къастунал клеви Бегзада Рамазанова.

Къуй адан ширинлухарин тям мадни гегенш майданрив агалкьунар!

Къез чидани?

Дуриан

Дуриан Азиядин тропикрин тамара гъамиша къацу тир тарарал экъечдай емиш я. Са бязи чешмейри тестикъарзавайвал, эвелдай и емиш Малайзияда пайда хъана. Дуриандин къабух гзаф клевиди ва цацар алайди я. Мягкьем цацари емиш дигмиш жедалди гъайванрикай хуьзва. Ам ширин тям авай, вичик хийир квай емиш яз гъисабзава.

Итижлу делил ам я хь, дуриандихъ лап пис ни жедат. Гъавилляй и емишар мугьманханайриз, самолетдин ва я автобусрин къенез тухун къадагъа я. Азиядин бязи улквейра таклан ни галай емиш къадагъалу чкай-

риз, улакьриз тухвайбуру жерме ийидай къанун ава. Адет яз, дурианар Азиядай маса улквейриз къурурна ва я консервийра аваз раьурзава. Са дуриандин заланвал 8 килограммдив къван агалкьун мумкин я.

Азияда дурианар махсусдаказ арадал гъизвай талайра къвалахзавай ксарин сагъламвал хуьн патал мягкьем серенжемар кардик кутазава. Къилди къачуртла, емишар къватлдай махсус сеткаяр, къилел алулдай шлемар, респираторар ва махсус парталар ишлемешзава. Кар ана ава хь, дигмиш хъанвай дуриан, тарцин хилекай хкатна, аватун мумкин я. Емишдин заланвал ва цацар алай клеви къабух фикирда къуртла, гьелбетда, инсанар патал ам хаталу я.

Азияда дурианрикай мурабаяр хътин затларни гъазурзава. Адак С витамин, раьк, калий ва бязи маса минералар ква. Гъавилляй тьуниз ишлемешуни инсандин сагъламвиллиз и емишди хъсан патахъай таьсирзава.

Уьлкведа ва дуьньяда

Къалмакъалдин вилик пад

къунин кам

7-февралдиз Кремлда Россиядинни Франциядин регьберин арада гуьруьш къиле фена. В.Путина малумарайвал, Э.Макронахъ галаз авур ихтилатар метлебулур ва менфятлулур хъана.

"FT" чешмедай хабар гузвайвал, президентрин арада къиле фейи суьгьбетриз мумкин тир къалмакъалдин вилик пад къунин кам я лугъуз жедат. Франциядин СМИ-рин чешмейри тестикъарнавайвал, Украинадин сергъятра арадал къезвай къизгъин месэляяр гъялуни жигьетдай президентрин гуьруьшдихъ хъсан нетижа жедат.

РФ-дин Президент В.Путина Франциядин регьбердихъ галаз НАТО гегеншар тавунин, Украинадихъ галаз алакьалу гъалар секинарунин месэляяр веревирдна. Вичин нубатда Э.Макронани дьаведикай къерех хуьн чарасуз месэла тирди лагъана.

"Гьелбетда, гъалар акъван муракабур я хь, са гуьруьшдин сергъятра аваз къетли дегишвилер вилив хуьз жедат. Амма чаз чизва хь, идан патахъай Макрона Путинаяни лагъана, Франциядин президент Европада къизгъин гъалар явашардай мумкинвилер жагъурдай тайин фикирар гъаз гуьруьшдал атана", - лагъана РФ-дин Президентдин пресс-секретарь Д. Пескова.

Къейд ийин, эхиримжи гъафтейра Россиядинни Франциядин президентар телефондай пуд сеферда рахана - 28 ва 31-январдиз, 3-февралдиз.

Санал веревирддайвал я

США-дини Евросоюзди Россиядиз акси санкцийрин месэла санал веревирдда. Идакай "Лента.ру" чешмедай кхьенва.

Ихтилат гуя Россияди Украинадиз талукъ яз аксвилер къалурайтла, кардик кутада лугъузвай санкцийрикай физва. ЕС-дин улквейрин ва США-дин администрациядин векилар месэла гъялун патал Британиядиз фидат.

Куьмек артухарзава

США-дин госсекретарь Э.Блинкена малумарайвал, Лацу къвали ва Конгрессди Киевдиз военный рекъяй гузвай куьмекдин къадар артухарунин месэла къарагъарнава.

"Украинадиз вич хуьз хуьн патал чна чи амадагъихъ галаз санал а улквейди куьмекунин жигьетдай къвалах давамарзава", - лагъана Блинкена. Ада алава хуьвурвал, алаатай йисуз США-ди Украинадиз 650 миллион доллардин куьмек гана.

Малум тирвал, 2014-йисалай башламишна, США къиле аваз НАТО-дик квай улквейри Украинадиз яракъар раькурзава, аскерар вердишарзава ва и гьерекай Минскдин икьрарар чуьрзава, Донбассдин гъалар гуьнгуьна хтунизни пис патахъай таьсирзава.

Тугъвал яваш хьуникай

Медицинадин илимрин доктор А.Хухрева "Sputnik" радиодиз гайи интервьюда малумарайвал, Россияда ковиддин цийи леле эхирдал атуни эвел къил башламишнава. Ихътин фикирдал ам эхиримжи йикъара начагъ жезвайбурун къадар виликан йикъарилай тиймил хьунихъ галаз алакьалу яз атанва. Ада къейд авурвал, цийи леле къве гъафтедилай яваш хуьн мумкин я.

"Маса ОРВИ-йрихъ хъиз, COVID-19 азардихъни вичин "къанунар" ава: адахъ эвел къилни, куклушни, агъуз аватунни ава. Агъалирин члехи паярихъ иммунитет хъайила, азардин йигинвал миьхиз яваш жедат", - лагъана пешекарди.

Гуьруьшдин шартI

Туркиядин президент Р.Эрдоганан векил И.Калына Россиядин регьбер В.Путинанни Украинадин регьбер В.Зеленскийдин гуьруьш Туркияда къиле финин шартI малумарна. Идакай "Новости" РИА-ди хабар гузват.

Адан гафаралди, РФ-дин терефди разивал гайитла, гуьруьш къиле фидат. "Путинанни Зеленскийдин гуьруьш тешилуни жигьетдай чи президентди авур теклиф важиблуди я. Украина гъазур я, Россияди разивилин жаваб гайитла, гуьруьш къилиз акъатда", - лагъана туркерин президентдин векилди.

Такъатар чара авунва

Токиодин гъукумдарри тугъвалдин шартIара инсанриз куьмек патал 15,8 миллиард доллар чара ийидайвал я. Идакай "ТАСС" чешмедай хабар гузват.

Къейдзавайвал, Япониядин гъукуматди куьмек патал чара ийизвай такъатар 2022-йисан бюджетдик кутунвай. Пластикадин картадин жуьредин хуси документ (шагъадатнама) авай гъар са агъалидив 174 доллар агакъда.

Соцсетар агалун мумкин я

Америкадин "Meta" тешкилатди Европада "Facebook" ва "Instagram" соцсетрин къвалахар акъвазарун мумкин кар тирди тестикъарзава. Тешкилатдин гъаьх-гъисабда къалурнавай делилрал асалу яз, идакай "Новости" РИА-ди хабар гузват.

Къейдзавайвал, месэла Евросоюзда европавийрин хуси делилар анжах континентда авай серверра хуьниз талукъ къанун къабунунихъ галаз алакьалу я. Исътда лагъайтла, а делилар США-да авай серверризни акъатзава.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 14-февраль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 «Детские новости» 0+
08:20 Д/с «Русский музей детям» 10 с.

ПЕРВЫЙ

04.05 Олимпийские зимние игры 2022 в Пекине. Фигурное катание. Танцы (произвольный танец).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шолом» (на татарском языке)
17:20 Республика
17:50 Моя малая родина. Дагестанцы в Ивановской области

НТВ

04.55 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.55 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.25 Д/ф «Место встречи изменить нельзя». (12+).

ЗВЕЗДА

05.20 Т/с «МУР есть МУР!» 2, 7 и 8 с. (16+).
07.00 «Сегодня утром».
09.00 «Новости дня». (16+).

саласа, 15-февраль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Королева спорта» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 «Новости».
09.25 «Доброе утро».
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Рубас»
17:20 Д/ф «Героическая биография. Семья Муртазалиевых»
18:20 В горах Афганистана.

НТВ

04.55 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
09.00 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.20 «Доктор И...» (16+).

ЗВЕЗДА

05.20 Т/с «Псевдоним «Албанец» 2», 11 и 12 с. (16+).
07.00 «Сегодня утром».
09.00 «Новости дня». (16+).

арбе, 16-февраль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08:00 «Королева спорта» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 «Новости».
09.25 «Доброе утро».
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания
17:20 Актуальное интервью
17:40 Вечер памяти Народного писателя Дагестана Магомеда Расула.

НТВ

04.55 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.30 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.25 «Доктор И...» (16+).

ЗВЕЗДА

05.20 Т/с «Псевдоним «Албанец» 2», 15 и 16 с. (16+).
07.00 «Сегодня утром».
09.00 «Новости дня». (16+).

хемис, 17-февраль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке 12+
08:00 «Королева спорта» 0+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 «Новости».
09.25 «Доброе утро».
09.50 «Жить здорово!» (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке)
17:20 Актуальное интервью
17:40 Дагестан спортивный

НТВ

04.55 Т/с «Возвращение Мухтара». (16+).
06.30 «Утро. Самое лучшее». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
08.30 «Давай разведемся!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.25 «Доктор И...» (16+).

ЗВЕЗДА

05.20 Т/с «Псевдоним «Албанец» 2», 19 и 20 с. (16+).
07.00 «Сегодня утром».
09.00 «Новости дня». (16+).

жуьмя, 18-февраль

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на аварском языке 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 "Доброе утро".
09.25 "Доброе утро".
09.50 "Жить здорово!" (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Даймокс» (на чеченском языке)
14:35 Духовная жизнь
14:40 Концерт

НТВ

04.55 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
06.30 "Утро. Самое лучшее". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.30 "Давай разведемся!"
09.30 "Тест на отцовство".

ТВ-ЦЕНТР

06.00 "Настроение".
08.20 Х/ф "Сашкина удача". (12+).

ЗВЕЗДА

05.00 Д/с "Хроника Победы". (16+).
05.15 Т/с "Крпловый берет", 3 и 4 с. (16+).

киш, 19-февраль

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20,15.10 Передача на кумыкском языке 12+

ПЕРВЫЙ

04.15 "Мужское/Женское".
06.00 "Доброе утро". Суббота. (6+).

РОССИЯ 1

05.00 "Утро России". Суббота.
08.00 "Вести". Местное время.
08.20 Местное время. Суббота.

НТВ

04.40 "ЧП. Расследование".
05.10 Х/ф "Выйти замуж за генерала". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Мелодрама "Я тебя найду". (16+).
09.55 Т/с "Такая, как все", 1-8 с. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

07.05 "Православная энциклопедия". (6+).
07.35 "Фактор жизни".

ЗВЕЗДА

05.25 Х/ф "Аленький цветочек". (6+).
06.35 Х/ф "Баламут". (12+).

гьяд, 20-февраль

РГВК
07:00,08.30,19.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

04.15 "Мужское/Женское".
04.55 Х/ф "Егер". (12+).

РОССИЯ 1

05.15 Х/ф "Я буду рядом".
07.00 Х/IV Зимние Олимпийские игры в Пекине.

НТВ

04.55 Х/ф "Идеальное убийство". (16+).
06.35 "Центральное телевидение". (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Мелодрама "Любовь с ароматом кофе". (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.20 Х/ф "Похищенный".
08.00 Х/ф "Затерянные в лесах". (16+).

ЗВЕЗДА

5.15 Д/с "Оружие Победы"
05.30 Х/ф "В зоне особого внимания". (12+).

КУЛЬТУРА

14-20-ФЕВРАЛДАЛДИ
ИСЛЕН
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва Саввы Морозова.

АРБЕ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва бережная.

ХЕМИС

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва Казакова.

ЖУЬМЯ

06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30
Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва деревянная.

КИШ

06.30 Даниэль Дефо "Робинзон Крузо".
07.05 М/ф "Снежная королева".
08.05 Х/ф "Чужая родня".

ГЬЯД

06.30 "Энциклопедия загадок". "Куликово поле".
07.05 М/ф "Кот Леопольд".
07.45 00.25 Х/ф "Бродяги Севера".

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль
САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Дин

Чехи гунагъар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъий алим

(Эвел - 2021-йисан 45-52, 2022-йисан 1-5-нумрайра)

Фалчи (фахрачи, килигдайди) ва адан кар

...Имам Бухарийдин сагъигъ гъадисар авай ктабда ихътин гъадис гъатнава (мана): Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) умуьрдин юлдашди, вири муьминрин диде Айиша асгъабди (Аллагъ рази хъурай вичелай) лугъузва (мана): "Инсанри Пайгъамбардивай (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) фалчийрикай хабар къуна. Ада лагъана (мана): "Абуру са шейни туш (абур дуьз кардал алач)". Абуру (асгъабри) лагъана: "Я расулаЛлагъ! Дугъриданни, абур (фалчийр) са шейнирикай (кардирикай) рахазва ва ам гъахъдиз жезва". Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) ихътин жаваб хгана (мана): "Ам жинерри чуьнуьхзавай гъахъдикай тир са келима я. Ахпа абуру адакай чпин "юлдашдин" (фалчидин) япал гъургъурзава-верчери къакъраяр ядай хъиз ва абуру адак (а гафуник) вишелайни артух тапарар какадарзава (кутазва)".

Гъакни имам Бухарийди Абу Гъурайра асгъабдилай (Аллагъ рази хъурай вичелай) агакънавай ихътин гъадисдикай хабар гузва. Дугъриданни, Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъанва (мана): "Аллагъ-Таалади са кар къаза-къадар авурла (къетлайла), цавара малаикри чпин лувар экиязва (луваралди язава) - муьтлуьгъ

хъун яз Адан гафуниз. На лугъуди, ам цалалцам рагал алай зунжур я ва абурун рикеравай кичи (къурхувал) алудайла, абуру лугъузва (мана): "Вуч лагъана куь Раббиди?" Абуру (малаикри) лугъуда: "Ада лагъана) Гъахъ (гаф) ва Ам Виридалай Винеди, Чехиди я!" (34-сура, 23-аят). И гафарин ван (яб акализ гафар чуьнуьхдай) жинерриз къведа. (Яб акализ гафар чуьнуьхдай) жинер садбур муькуьбурун винел алай хъиз я. Суфьяна (гъадис агакъарзавай касди) вичин капалди ишара авуна. Гуьгъуьнлай ада кап элкъуьрна ва вичин туплар сад-садавай къакъудна. Жинеррикай садаз са келимадин ван хъайшла, ада ам вичелай агъада авайдал агакъарзава, атлада - вичелай агъада авайдал... Та абуру агакъарзавай келима суьгъуьрчидин ва я фалчидин мецел къведалди. Мумкин я жиндив, вичиз ван хъайи келима ада (агъадавайдал) вегъедалди, шигъаб (комета) агакъун. Жинди вичиз ван хъайи келима вичиве шигъаб агакъдалди (агъадавайдал) вегъинни мумкин я ва (фалчиди) адак тапарар кутада (виш таб). Ахпа (инсанри) лугъуда: "Бес ада чаз лагъаначирни, флан юкъуз икI жеда, маса юкъуз акI жеда...". Гъа икI, бязи инсанар фалчидиз цавай ван хъайи келимадихъ инанмиш жезва".

Фалчийрин гъакъиндай къанун Фалчи - кафир я, ам шейтандин "тередфар" я ва шейтанди адаз фалчиди вичиз "тередфарвал" авурдалай (муьтлуьгъ хъайидалай) къулухъ инандирмишда. Ал-

лагъ-Таалади лугъузва (6-сура, 121-аят, мана): "Ва гъакъикъатда, шейтанди чпин тередфарриз, дугъриданни, инандирмишзава (гъар жуьре члуру фикрирар)".

Мадни, фалчиди вич Раббидихъ галаз Адан сифетра (ерийра) ухшарзава, вучиз лагъайтIа гъайбдикай чирвал хъун анжах Раббидин сифетрикай я - Аллагъди Вичелай гъейри садни квачиз са Вичиз хас (талукъ) авунвай.

Фалчидин патав фена хабар къур ксдин гъакъиндай къанун

Фалчидин патав гъакI фин (кар авачиз, са шейни хабар къун тавуна) ам чехи гунагъ я ва ни а кар авуртIа, адан капI яхъуьр юкъуз къабулдач. Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гъадисда лагъанва (мана): "Вуж фалчидин патав атайтIа ва адавай са шей хабар къуртIа, дугъриданни, адан капI яхъуьр йифиз къабул жедач" (Муслим).

Эгер ам ада лугъузвай кардихъ инанмиш хъайитIа, адакай кафир жезва. Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъанва (мана): "Вуж фалчидин ва я суьгъуьрчидин патав атайтIа ва ада лугъузвай гафарин чIалахъ (инанмиш) хъайитIа, дугъриданни, ада Мугъаммадаз (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) (авудна) ракъурнавай шейнини гъакъиндай (яни Къуръандин) кафирвалнава" (Саъийгъ аль-Жамийъ ас-Сагъуьр).

Фалчийрин члуру кар винел акъудун ва абур беябурун (абуруз имтигъан авун)

Вири жуьре фалчийри чпин карда жинеривай (абур жинер ишлемшзава) куьмек къачузва. Вучиз лагъайтIа, Аллагъ-Таалади гъар са инсандиз жинеррикай абурун "къветхерар" ("двойник", ухшарди) халкънава. (Месела: инсандиз ахварай вичин рагъметдиз фенвай чехи буба акурла, гъакъикъатда адаз аквазвайди чехи бубадин "двойник" я - жинерикай...). Гъар инсандин (жинерикай тир) къветхвердиз вичин иесидикай (инсандикай) адаз чизвай вири крар чизва ва а къветхверди инсандиз акси ва гунагъ крарни ийизва.

Винидихъ чна къейд авурвал, фалчиди вичин карда жинеривай куьмек тIалабзава. Жинери, чпин нубатда, къветхверивай куьмек тIалабзава ва къветхверри чпин иесидин (инсандин) гъакъиндай хаинвалзава, жинерив адакай малуматар агакъарзава. Нетижата жинери чпив агакънавай малуматар фалчийрал агакъарзава ва абуру, инсанар алдатмишиз, чпин гунагъ крар ийизва. Гъавилйай фалчийривай и гъакъикъат чин тийизвай инсанар регъятдиз алдатмиш жезва.

Фалчийри, чеб тапархъанар яз, чпиз гележегдин, чинебан крар чизвайди тести-къарзава ва чпин патав са авам кас атайла (сифте сефер яз) абуру адаз лугъузва: вун флан хуьрай я, ви флан къадар яш (йисар) я, ви флан чка тIазва (азар къалурзава), вахъ ихътин дерди аваз вун атанва (и вахтунда абуру гъиле Къуръан ва я ктаб къазва - инсанрин вилериз руг ягъун патал). Ихътин гафар ван хъайи авам касди вичикди фикирзава: и фалдидиз зун сифте сефер акунва, амма адаз закай вири чизва, ятIа ам дуьз, гъахъ кас я. Нетижата ам фалчидин чIалахъ жезва. Феңдигар фалчиди лагъайтIа, гъахъ са гафуник виш таб какадарна вичин гунагъ кар ийизва, алдатмишзава - авам касди гузвай тIимил гъакъида (келекра) вил туна.

Гила чна вири фалчийр тапархъанар тирди субутда. Чна абуруз имтигъан (ахтармишун) ийида. Абуру чпиз гуя гележег чизва, чинебан крарикай, сирерикай хабар ава лугъузва. Гъакъикъатда, ибур таб гафар я, абуруз вири малуматар жинерри, шейтанди гузвал!

(КъатIама)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

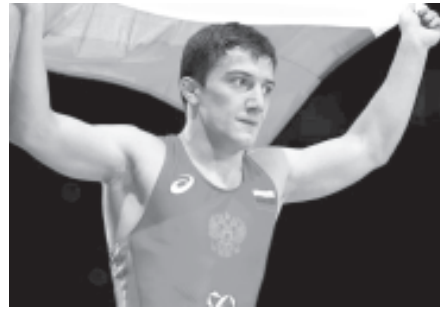
Спорт

Сергей Меликова тебрикна

ГРЕКРИНИ РИМЛУЙРИН ЖУЬРЕДА
КЪУРШАХАР КЪУН

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Ийикъара Владимирский областдин Суздаль шегъерда грекринни римлуйрин жуьреда къуршахар къунай къиле фейи Россиядин чемпионатда (ана вири санлай 300-далай виниз спортсменри иштиракна) дагъустанви спортсменри хъсан نتیжар (къизилдин 3 медаль) къазанмишна. Уьлкведин чемпионатда виниз тир агалкъун къазанмишун спортсменриз Дагъустандин Къил Сергей Меликовани мубаракна.

Анвар Аллагъяров

ИкI, гила галаз-галаз къвед лагъай сеферда Милад АЛИРЗАЕВА (87 кг-дин заланвал авайбурун арада, миллетдал гъалтайла, ам рутулви я) чемпионвилн тIвар къазанмишнава. Вири бягъсер ада вахт куьтягъ жедалди, 41:0 гъисабдалди акъалтIарна. Чи ватангъли машгъур

спортсмен, вичин ери-бине Ахцегай тир АнварАЛЛАГЪЯРОВ (60 кг-дин заланвал авайбурун арада) чемпионатда 2-чкадиз лайихлу хъана. Шамил МУСАЕВА (130 кг-дин заланвал авайбурун арада) буьруьндин медаль къазанмишна.

КъетIендаказ Анвар Аллагъярован (алай вахтунда ам Москвадин патай экъечIава) акъажунрикай рахайтIа, дугъриданни, ихътин вахтара амуькъзавайди анжах гъайиф члуьун я. Алатай йисузни ам гимидин медалдиз лайихлу хъанай. И сеферда финалдиз акъатдалди къиле тухвай вири бягъсер Анвара инанмишвилелди гъалибвал къазанмишуналди акъалтIарна. ИкI, Герман Доев - 7:1, Анзор Карагулов - 10:4, чи ватандаш Мансур Расулов - 11:2, ярумчух финалдани Эмин Сефершаев (Анваран заланвал авайбурун категорияда ам вилегъди яз гъисабзавайди тир) 8:6 гъисабралди адаз кумукънай. Финалдин акъажунра А.Аллагъяровани Мордовиядай тир Сергей Емелинан бягъс 3:3 гъисабдалди акъалтIна. Амма С.Емелина эхирдай къиле тухвай приьмди чи ватандашдин гъилйай "къизил" акъудна. Чун инанмиш я, Анвар Аллагъярова ихътин легъзейрикай тарс хкудда, мадни виликди еримишда. И инанмишвални чаз ада вичи гузва, иналзи фикирда финалдиз акъатун патал бягъсина, ам куьтягъ жедалди 5 секунд амаз ("вертушка" приьм ишлемшуналди), лап устадвилелди ва инанмишвилелди гъалибвал къазанмишун - вичин къилих къалурун ава.

Мад са агалкъун

Тамам са гъафте идалай вилик Хорватиядин меркез Загреб шегъерда грекринни римлуйрин жуьреда къуршахар къунай къиле фейи кесерлу турнирда лезги къегъал хва, вичин ери-бине Хасавюрт райондин Къурушдилай тир Радик КЪУЛИЕВАНИ иштиракна. 87 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада Даниядай тир Турпала Бисултановахъ галаз къиле фейи финалдин бягъсина ада инанмишвилелди гъалибвал къазанмишна.

РикIел хкин: чи ватандаш 2009-йисалай Белоруссияда яшамаш жезва. 2015-йисалай инихъ ада уьлкведин хкъанвай командалик кваз международный турнир иштиракзава. 2020-йисузни Радика (87 кг) Белоруссиядин чемпионвилн тIвар къазанмишнай. Спортдин рекъе бегъерлу камар ада 2017-йисузни къачунай: Франциядин меркезда къуршахар къунай къиле фейи дуьньядин чемпионатда Радик Къу-

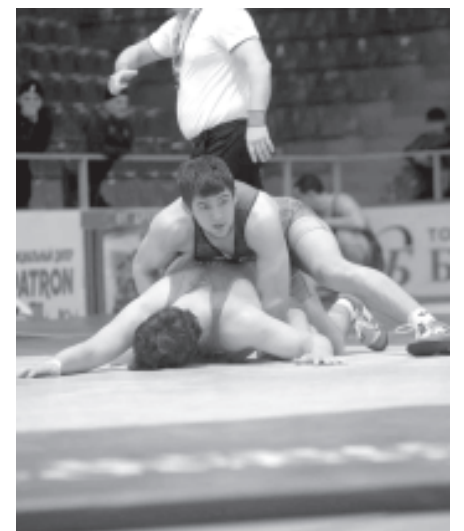
лиева гимидин медаль къазанмишнай. Гъа и йисуз ада Европададин чемпионатдани 2-чка къунай. Алай йисан эвел къилйай Белоруссиядин чемпионатда ада гимидин медаль къазанмишна.

Дагъустандин кIвенкIвечи

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Алатай гъафтеда Хасавюртда, Гъ.Гъамидован тIварунихъ галай спортдин дворецда, азаддаказ къуршахар къунай 18 йисалди яшара авайбурун арада Дагъустандин кIвенкIвечивал къазанмишун патал виниз спортсменри гъасиррал чпин устадвал къалурна. Виридалайни еке заланвал авайбурун арада вичин ери-бине Къурагъ райондай тир Рагъман МАЛАГЪМЕДОВА (110 кг-дал къведалди) инанмишвилелди гъалибвал къазанмишна. Гила ада СКФО-дин кIвенкIвечивал патал акъажунриз гъазурвал аквазва.

Рагъман азаддаказ къуршахар къунал машгъул жез са йис я. Икъван чIавалди ада какахъай единорствойрай вичин къуватар ахтармишна. Рагъманан 15 йис я, ада Махачкъалада автодорожный техникумдин 1-курсуна кIелзава. Олимпиада-

дин резервдин спортдин школада (СШОР-3) вичин устадвал хкажзава. Къуй чи вири ватандашрихъ гележегда мадни еке агалкъунар хъурай!

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилйай ам чиркин чIайрал гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КБИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ
(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙШИДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ш. ГЪАЖИМИРЗОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди тукьлугъ хъйизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьвена вахузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делирлин дуьзвили ва керчек-вилир патал хъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.

Тираж 6711

Г - И лишандик квай материалар гъакьидихъ чапзавайбуру я.

12+ - Икьван яшар хъанвайбуру келдрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БНК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Р.Г.Алиев

И йикъара 88 йисан яшда аваз Урусатдин илимдин лайихлу деятель, физикадинни математикадин илимрин доктор, профессор Рзахан Гуьлмегъамедович Алиев рагъметдиз фена.

Р.Г. Алиев 1934-йисуз Къурагъ райондин Цилингрин хуьре дидедиз хъана. Зегъметдин рехъ 1954-йисуз Къурагърин юкьван мектебда муаллим яз къвалахунилай гатунна. 1963-йисуз илимрин кандидатвилдин диссертация хвейдалай къулухъ ам ДГУ-да тарсар гуз эгечина. 1983-йисуз алмиди МГУ-да докторвилдин диссертацияни агалкъунралди хвена.

Р.Алиева университетда математикадин рекъай вири улкведиз машгур хъай илимдин мектеб арадал гъана ва хейлин йисара адаз регъбервални гана. Адан гъилик 18 аспирантди кандидатвилдин диссертацияр хвена.

Рзахан Гуьлмегъамедовича республикада, Урусатдин жуьреба-жуьре регионра, къецепатан улквейра кьиле феи илимдин хейлин конференцияра иштиракна. Алимдин регъбервилек кваз "Функционально-дифференциальные уравнения и их приложения" твар алай илимдин макъалайрин къватгал акъатзавай. Ам "Вестник ДГУ" журналдин редколлегиядин член тир. Профессор хейлин йисара "Дифференциальные уравнения" пешекарвилей илимрин кандидатвилдин диссертацияр хуьзвай ДГУ-да кардик квай Советдин кьиле акъвазна.

Илимдин рекъе чехи дережайрив агакъай чи ватангълидин къелемдикай цудралди илимдин макъалаяр, къве монографияр хкатна. Ада студентарни аспирантар патал махсус пособияр гъазурна. Абурукай чи йикъарани университетда менфят къачузва.

Рзахан Гуьлмегъамедович ДГУ-дин гуьрметлу профессор тир. 2017-йисалай ада, пенсиядиз экъечина, ял язавай.

Илимдин рекъе къазанмишнавай агалкъунар фикирда къуна, Рзахан Алиев 2004-йисуз РФ-дин Гьукуматдин къарардалди Дуствилин ордендиз лайихлу хъана.

"Лезги газетдин" редакцияди Р.Г.Алиеван хизанриз, вири мукьва-къилийриз башсагълугъвал гузва. Адан экуь къамат чи риклера амукъда.

Къ.У.Фаталиев

7-февралдиз чи арадай бажарагълу шаир, 50 йисалай гзаф девирда муаллимвал авур РД-дин медениятдин лайихлу къуллугъчи, Ватандин Чехи дяведин ветеран, орденринни медалрин сагъиб Къасум Уружевич Фаталиев акъатна. Адан 99 йис тир.

Къ.У.Фаталиев 1924-йисуз Къурушрин хуьре дидедиз хъана. Мектебдилай гуьгъуьниз Дербентдин педагогвилдин училище, ДГУ-дин филологиядин факультет акъалтарна. Яргъал йисара муаллимвал авур Къасум Фаталиева цудралди несилриз дерин чирвилерни тербия гана.

Ватандин Чехи дяведин йисара дала патал къвалахна. НКВД-дин махсус батальонда къуллугъна. Адаз "Кавказ оборона авунай", 1941-1945-йисара цлугур зегъметдай медалар гана.

Къасум Фаталиев лезги эдебиятдин алемда, сифте нубатда, къетлен хат авай сатирик яз машгур тир. Адан сад лагъай шиир гъеле 1942-йисуз чапна. Шаирдин айгъам, хуьруьн квай эсерар газетризи журналриз акъатна, цудралди къватгалра гъатна. Лезги сатирадин амадагърикай сад яз, адан са шумуд эсер 1952-йисуз акъатай лезги шииратдин антологиядани ава.

Къасум Фаталиев "Лезги газетдихъ" галаз сих алакъаяр хуьзвай яшлу авторрикай сад тир. Мукьвал-мукьвал адан эсерар газетрин чинра чапзавай. 2001-йисуз Махачкъалада "Хуьруьхъ, дустар" твар алаз акъатай Къ.Фаталиеван ктаб лезги шииратдал рик алайбуру хушдиз къабулна.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди, Къасум Фаталиев рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз, адан хизанриз, вири мукьва-къилийриз, къелемдин юлдашир башсагълугъвал гузва. Шаирдин экуь къамат чи риклера амукъда.

Кроссворд

Тукьлугърайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

1. Къаншарвал, зидвал. 2. Са вуч ятлани чуьнуьхдайбурукай хуьзвайди. 3. Секиндиз акъвазиз тежедай гъал. 4. Наразивилин ванер, сесер. 5. Мектебда са предмет. 6. Крымда са шегъер. 7. Шикилдиз килиг. 8. Почтадай, шейэр туна, ракъурдай къвати (урус гаф).

"ЛГ"-дин 5-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

1. Гъамидов. 2. Шоколад. 3. Тпапахъан. 4. Тарикъат. 5. Чалагъан. 6. Шаркунт. 7. Инкъилаб. 8. Къачахъан.

Камалдин алемдай

Цав экуь жеч, вуна чирагъ гъуналди.

Ялцугъ ЭМИН
Чинал хкидай гъуьрмет герек туш.

Къуьчхуьр САИД
Тукьуьл меци гъида къилел ви бала.

Мазали АЛИ
Ламра маса гуда азадвал, на адаз са газар гайитла.

Алкьвадар ГЪАСАН

Кесиб кас хъайитла вели, Хъанваз гъисабда ам дели.

Ахнегъ ГЪАЖИ
Акъул тушни бес инсан Завалрикай хуьдайди

Хуьруьг ТАГЪИР
Клан хъайи-хъайи зати садлагъана атана жагъидай зати туш.

Гъажибег ГЪАЖИБЕГОВ
Къватлайди - К. КИЕЛЕТВИ

Къ.А.Къарибов

И йикъара коронавирусдин азардик Дербент шегъерда яшамеш жезвай шаир, ашукъ Къариб Алаудинович Къарибов рагъметдиз фена.

Къ.А.Къарибов 1956-йисуз Мегъарамдхуьруьн райондин Гарагърин хуьре дидедиз хъана. Хуьруьн юкьван мектеб акъалтарна, армиядин жергейра къуллугъна. 1980-йисуз ам Дербент шегъердиз куьн хъана ва вичин уьмуьрдин эхиримжи йикъалди хизанни галаз гъана яшамеш жезвай.

Къариб Къарибова аял ча-

валай шиирар кхъизвай. Адан эсерар "Коммунист", "Коммунизм патал", "Цийи дуьнья", "Лезги газет", "Къизил Къусар" газетризи акъатна. Шаирдин къелемдикай 1998-йисуз - "Чуьнгуьр", 2013-йисуз - "Алай девир" ва 2021-йисуз "Мугъманар я чун" тварар алай ктабар жатна.

Къ.Къарибова халкъдин къилел къезвай крарикай, Аглагъ рикелай алатнавай имансузрикай, Ватандикай, муьгъуббатдикай ва маса темайрай кхъизвай. Шаирдин хейлин шиирар манийриз элкьвена, абур манидарри шавдилир мярекатра тамамарзава.

Къейд ийин хьи, Къ.Къарибован эсерар "Лезги газетдин" чинриз мукьвал-мукьвал акъатзавай. Абурун члалан девлетлувили, образрин къешенгвили, гъар са гафуникай вичин кчадал хийир къачуз алакълуни Къариб Къарибован устадилдикай лугъузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди рагъметлудан хизанриз, вири мукьва-къилийриз башсагълугъвал гузва. Къ.Къарибован экуь къамат чи риклера амукъда.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Велиева Надиятаз халадин руш

Маида ЖУМАЛИЕВА

рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз башсагълугъвал гузва.

Дербентда яшамеш жезвай къалажухви Жаруллагъ Шайдаева Каспийскда яшамеш хъайи кириви
Шамхал ШАМХАЛОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакълу яз адан хизандиз, вири мукьва-къилийриз башсагълугъвал гузва.

Утерянный аттестат об основном общем образовании, выданный в 1989 году Канцельской средней общеобразовательной школой Хивского района ДАССР на имя **МАМЕДОВА Мирзабалы Байрамовича**, считать недействительным.